LAIŠKAI IŠ LIETUVOS

Pratybų sąsiuvinis

LAIŠKAI IŠ LIETUVOS

Pratybų sąsiuvinis

Mokomoji lituanistinio ugdymo priemonė,
skirta 10–13 metų mokiniams

VILNIUS
2015

UDK 811.172(076.1)
La-154

Rengė Rita Mikelionytė, Gintarė Šeškevičiūtė, dr. Jolanta Zabarskaitė

Konsultavo Vilija Dailidienė

Ekspertavo: Henrika Prosniakova, dr. Loreta Vilkienė

Patarimus teikė: Meilė Čeponienė, Daiva Drungilienė,

Nida Poderienė, Rasa Šavareikaitė

Lituanistikos židinį nufotografavo Lukas Jokūbas Bogomolovas

Viršelį sukūrė: Mantautas Maslovas, Rokas Gelažius

Maketavo Rokas Gelažius

Redagavo Solvita Labanauskienė

Projektas vyko Lietuvių Kalbos institute

Priemonė parengta įgyvendinant projektą „Pedagogų kvalifikacijos tobulinimo ir perkvalifikavimo sistemos plėtra (II etapas)“ (SFMIS Nr. VP1-2.2-ŠMM-02-V-01-009), finansuojamą Europos socialinio fondo ir Lietuvos Respublikos lėšomis.

Išleido ir spausdino UAB „Petro ofsetas“,
Naujoji Riovonių g. 25C, Vilnius, LT-03153
www.petroofsetas.lt

© Ugdymo plėtotės centras

ISBN 978-609-420-467-8

Turinys

Pratarmė 4

Kokia mano kilmė? 5
- Žodyno užduotys 5
- Lavinu vaizdingą kalbą: palyginimai 9
- Gramatikos užduotys 12

Kas man yra valstybė? 23
- Žodyno užduotys 23
- Lavinu vaizdingą kalbą: sinonimai 27
- Gramatikos užduotys 29

Ką man reiškia lietuviškai kalbėti ir rašyti? 42
- Žodyno užduotys 43
- Lavinu vaizdingą kalbą: frazeologizmai 44
- Gramatikos užduotys 45

Ką man reiškia tradicijos? 59
- Žodyno užduotys 59
- Lavinu vaizdingą kalbą: deminutyvai 61
- Gramatikos užduotys 63

Ką man reiškia Lietuvos pasiekimai? 72
- Žodyno užduotys 72
- Lavinu vaizdingą kalbą: ištiktukai 75
- Gramatikos užduotys 76

Literatūros sąrašas 80

Pratarmė

Šis pratybų sąsiuvinis yra mokymo priemonės *Laiškai iš Lietuvos* dalis, kurioje mokoma(si) lietuvių kalbos ir apie lietuvių kalbą. 10–13 metų mokiniai su lietuvių kalba supažindinami siejant teorinę medžiagą ir pavyzdžius. Šio amžiaus tarpsnio mokiniams ne tik pateikiama įdomių ir naudingų žinių, bet kartu mokoma informaciją paversti praktiniais įgūdžiais, reikalingais norint sėkmingai bendrauti lietuvių kalba.

Pratybų sąsiuvinį sudaro penkios temos. Visos temos skyla į trinarę struktūrą: žodyno užduotys, vaizdingos kalbos lavinimo žinios ir pratimai, teoriniai gramatikos aspektai ir užduotys. Pratybų sąsiuvinyje esantys sutartiniai ženklai padės suprasti informacijos ir užduočių paskirtį:

Žodžiai, žodžių junginiai

Įsidėmėk

*, **, *** Užduočių sudėtingumas

Viliamės, kad pratybų sąsiuvinis taps priemone, padedančia geriau pažinti ir suprasti lietuvių kalbą.

Rengėjai

Kokia mano kilmė?

Žodyno užduotys

Seniausi lietuviški žodžiai

Lietuvių kalboje yra labai senų žodžių, kuriuos vartojo mūsų protėviai:

- **gyvūnų, paukščių ir vabzdžių pavadinimai**: *avis, ožys, paršas, šuo, veršis, tauras, žuvis, antis, žąsis, erelis, musė;*
- **kūno dalių pavadinimai**: *ausis, akis, dantis, nosis, pėda, šlaunis;*
- **augalų pavadinimai**: *javai, linai;*
- **negyvosios gamtos pavadinimai**: *kalnas, marios, mėnuo, saulė, sniegas;*
- **giminystės ryšių pavadinimai**: *mama, sūnus, duktė, sesuo;*
- **žodžiai, reiškiantys veiksmus**: *dirbti, dirba, dirbo; arti aria, arė; sėti, sėja, sėjo; melžti, melžia, melžė; ėsti, ėda, ėdė; kaupti, kaupia, kaupė.*

1.* **Atidžiai perskaityk seniausius lietuviškus žodžius. Išsirink nežinomus ir juos užrašyk. Su klasės draugu arba mokytoju išsiaiškinkite jų reikšmes.**

SENIAUSI LIETUVIŠKI ŽODŽIAI

2.* Aprašyk mūsų protėvių baltų gyvenimo būdą. Kokius darbus jie dirbo? Kokius gyvulius augino? Ką sėjo? Remkis žodžių junginių banku.**

Pavadinimas

Lietuvių protėviai baltai buvo žemdirbiai.

Žodžių junginių bankas

- protėviai arė žemę;
- sėjo javus;
- augino kviečius, rugius, avižas, miežius;
- iš grūdų kepė duoną;
- augino avis, ožkas, paršus, veršius;
- melžė karves;
- gaudė žuvis;
- šėrė gyvulius;
- karvės ėdė žolę ir šieną;
- su šunimis medžiojo žąsis, antis, taurus;
- kaupė maisto atsargas.

Žmogus *valgo*, o gyvulys *ėda*.

Žmogų *maitina*, o gyvulį *šeria*.

Giminystės ryšių pavadinimai

Kiekvienas žmogus turi išmokti savo tėvų ar protėvių kalba įvardyti jį supantį pasaulį. Pirmiausia žmogų supa jo šeima ir giminės. Kuo geriau mokėsi juos pavadinti, tuo daugiau jų pažinsi.

Giminystės ryšys		Giminystės terminas
sutuoktiniai	▶	vyras, žmona
vaikai	▶	sūnus, duktė
sūnaus žmona	▶	marti
dukters vyras	▶	žentas
motinos ar tėvo tėvas	▶	senelis, tėvukas
motinos ar tėvo motina	▶	senelė, močiutė
senelio ar senelės tėvas	▶	prosenelis
senelio ar senelės motina	▶	prosenelė
sūnaus ar dukters sūnus	▶	vaikaitis, anūkas
sūnaus ar dukters duktė	▶	vaikaitė, anūkė
vaikaičio ar vaikaitės sūnus	▶	provaikaitis
vaikaičio ar vaikaitės duktė	▶	provaikaitė
tėvo ar motinos brolis	▶	dėdė
dėdės žmona	▶	dėdienė
tėvo ar motinos sesuo	▶	teta
tetos vyras	▶	tetėnas
tetos ar dėdės sūnus	▶	pusbrolis
tetos ar dėdės duktė	▶	pusseserė

3.* **Užpildyk lentelę. Parašyk kiekvieno šeimos nario pavadinimą pagal giminystės ryšį.**

Mano šeimos nario vardas	Pavadinimas pagal giminystės ryšį

4.** **Prisimink visus savo gimines ir artimuosius. Parašyk jų vardus ir kokiais ryšiais jie yra susiję su Tavo šeima.**

Pavyzdys: *Julius* ▶ *tėčio brolis* ▶ *dėdė*

Mano giminaičio vardas	Ryšys su mano šeima	Pavadinimas pagal giminystės ryšį
	▶	▶
	▶	▶
	▶	▶
	▶	▶
	▶	▶
	▶	▶
	▶	▶
	▶	▶
	▶	▶

5.* **Papasakok draugams ir mokytojui apie savo šeimą. Vartok giminystės terminus.**

Lavinu vaizdingą kalbą: palyginimai

Palyginimai praturtina ir pagražina kalbą. Kalbėtojas, parinkęs tinkamą palyginimą, gali daug pasiekti: lengviau įtikinti klausytoją savo minčių teisingumu, jį sudominti, net sužavėti.

Žmogų galima palyginti su gėlėmis, gyvūnais, gamtos reiškiniais ir kt. Sakoma, *graži kaip rožė, kvailas kaip asilas, stiprus kaip meška, tylus kaip žuvis* ir t. t.

6.* **Sujunk palyginimus.**

piktas	kaip kiškis
bailus	kaip pipiras
saldus	kaip anglis
mažas	kaip širšė
juodas	kaip pūkas
lengvas	kaip medus

7.** **Apibūdink save ar klasės draugą. Viduryje įrašyk vardą ir sudaryk palyginimų tinklą.**

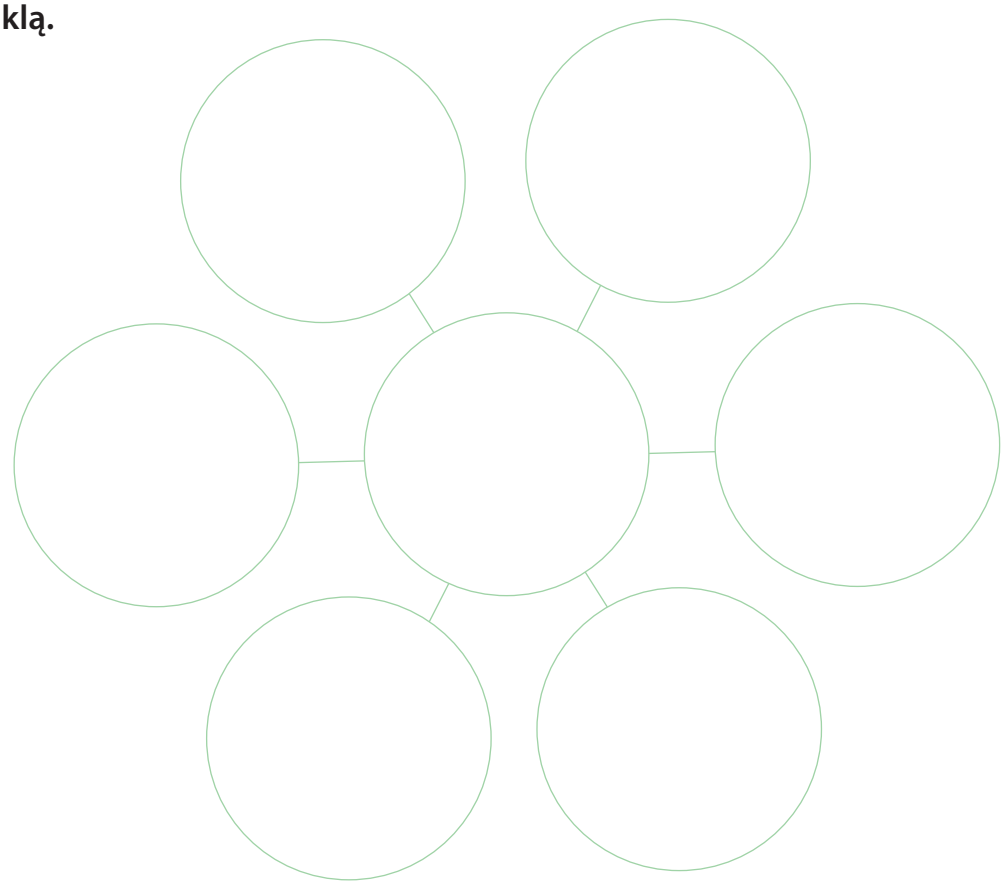

8.** **Perskaityk Visureivos ir Niekurneivos pokalbį. Su klasės draugu sukurkite dialogą apie tai, kaip vienas kitam pristatote savo šeimos narius. Pasinaudokite patarimais.**

VISUREIVA: Sveikas!
NIEKURNEIVA: Labas!
VISUREIVA: Klausyk, aš nieko nežinau apie Tavo šeimą. Prašau papasakoti apie ją.
NIEKURNEIVA: Mano šeimoje, be manęs, dar yra mama, tėtis, sesutė, broliukas ir močiutė.
VISUREIVA: O! Tavo šeima nemaža! O kokie jie? Norėčiau, kad papasakotum.
NIEKURNEIVA: Mama Geruoleiva yra labai gera ir graži kaip gėlė. Tėtis Drąseiva labai drąsus kaip tikras liūtas. Broliukas Protingeiva labai gerai mokosi, yra energingas kaip ugnis. Sesutė Gražeiva – graži kaip princesė. O močiutė Švelneiva labai gera – kaip angelas.
VISUREIVA: Tu puikiai apibūdinai savo šeimą. Labai ačiū.
NIEKURNEIVA: Visureiva, o dabar prašyčiau apibūdinti savo šeimą.

Patarimai

a) nepamirškite mandagiai pasisveikinti, padėkoti;
b) vartokite žodį *prašau* arba *prašyčiau*;
c) pasakykite savo šeimos narių vardus;
d) pasistenkite apibūdinti šeimos narius, palygindami juos su gėle, medžiu, gyvūnu, gamtos reiškiniu ir kt.

9.** **Žodžiu atsakyk į klausimus.**

1. Kokių savybių turi vėjas, kad su juo galima palyginti greitą žmogų?
2. Kodėl lėtai ką nors darantis žmogus yra lyginamas su vėžliu?
3. Kada apie žmogų pasakome *gražus / graži kaip saulė?*
4. Kaip supranti posakį *įkyrus / įkyri kaip musė?*
5. Su kokiu gyvūnu lyginame gudrų žmogų?
6. Apibūdink tą akmens savybę, kuri leidžia žmogų palyginti su akmeniu.
7. Kodėl beveik visomis kalbomis užsispyrusį žmogų lyginame su asilu?

Gramatikos užduotys

10.* **Sujunk žodžius, kurie turi sutampančią žodžio dalį.**

dainynas	debesys	dainuoti	gimtinė
užjausti	gamta	daina	
dainininkas	jaukus	dainelė	draugystė

11.*** **Nurašyk žodžius, kurie 10.* užduotyje turi sutampančią žodžio dalį. Ją nuspalvink. Parašyk, ką reiškia kiekvienas žodis. Paaiškink, kas sieja šiuos žodžius.**

. . . .

13. Išbrauk negiminišką žodį.**

1. Paraštė, rašiklis, riešutas, raštinė, raštininkas.

2. Sniegena, snapas, sniegas, snaigė, sniegbačiai.

3. Senovė, senelis, senatvė, senamiestis, sienlaikraštis.

4. Pasaulis, saulė, pasaulietis, pasala, pasaulinis.

5. Žinoti, žinia, pažinimas, žingsnis, žinutė.

6. Jausmas, jautis, jautėme, užjausti, jausmingas.

7. Medis, mediena, medelynas, medus, medelis.

8. Vaikas, vaikystė, vaikėzas, pasivaikščiojimas, vaikaitis.

Bendra giminiškų žodžių dalis, kurioje slypi žodžio reikšmė, vadinama žodžio **šaknimi**. Pavyzdžiui, ***skaito, skaitytojas, skaitiniai, paskaityti.*** Šaknis ***skait-*** rodo, kad žodžiai susiję su skaitymu. Šaknis žodyje žymima ⌒.

Žodžio šaknį nustatome iš giminiškų žodžių.

14.* Sutartiniu ženklu ⌒ pažymėk žodžių šaknį.

1. Pirštas, pirštinė.

2. Žodis, žodynas.

3. Liūdi, liūdesys.

4. Skrido, skridimas.

5. Laiškas, laiškininkas.

15. Prie kiekvieno žodžio parašyk po kelis giminiškus žodžius. Sutartiniu ženklu pažymėk žodžių šaknis.**

1. Geras, ...
2. Žiūrėti, ...
3. Miegas, ...
4. Norėti, ...

16. Perskaityk tekstą. Pabrauk giminiškus žodžius. Sutartiniu ženklu pažymėk giminiškų žodžių šaknį.**

ISTORIJOS MOKYTOJA

Per istorijos pamoką mokytoja Adelė pasakojo apie savo senelius, kurie kadaise taip pat buvo mokytojai. Būtent jų meilė mokytojo darbui paskatino ir Adelę pasirinkti šią profesiją.

Baigusi mokslus universitete, mokytoja atvyko į mūsų mažą mokyklą ir pradėjo mokyti istorijos. Pasak mokytojos Adelės, mokinius reikia mokyti to, kuo pats tiki.

17. Parink tinkamą šaknies raidę.**

1. Š*y*(**i/y**)psena
2. G__ (**y/i**)venimas
3. T__ (**e/ė**)vynė
4. G__(**y/i**)minės
5. __(**I/Y**) storija
6. M__(**e/ė**)rgaitė
7. S__(**ė/e**)serys
8. G__(**y/i**)mti

Žodžio pabaigos dalis, kuri keičiasi kaitant, vadinama žodžio **galūne**. Pavyzdžiui:

bėg**u**	dain**a**	graž**i**
bėg**i**	dain**ą**	graž**iai**
bėg**a**	dain**oje**	graž**ios**

Galūnė žodyje žymima ▢.

18.* Sutartiniu ženklu ▢ pažymėk žodžių galūnes.

1. Šalis, šalyje, šalies, šalys.
2. Skaitau, skaitai, skaitome, skaitė.
3. Drąsus, drąsi, drąsių, drąsiems.

19. Parink žodžiams tinkamą galūnę.**

link-	-iu	vand-	-ies	linksm-	-ę
	~~-iems~~		-ą		-i
	~~-ų~~		-uo		-yje
artim-	-y	protėv-	-ūs	kalb-	-ame
	-ūs		-iai		-uo
	-us		-o		-ę

20. Įrašyk praleistas galūnes.**

Bet svarbiausia, kad tarp gimtosios kalbos ir žmog__ (*ko?*) yra labai glaudus ryšys. Jis leidž__ (*ką veikia?*) žmogui pažinti save ir pasaul__ (*ką?*) ir perteikti savo nuostatas, supratim__ (*ką?*), jausmus kitiems. Tas ryšys labai svarb__ (*koks?*) ir mokantis kitų kalbų. Man patiko Tavo močiut__ (*ko?*) mintis, kad gimtoji kalb__ (*kas?*) yra brang__ (*kokia?*), brangesnė už kitas.

(*Laiškai iš Lietuvos*. Literatūrinių tekstų knyga, 2015)

21.* **Sutartiniais ženklais pažymėk žodžių šaknis ir galūnes.**

Skaitome knygą, rašau laišką, teka upė, kalba tėvai, geri draugai, ilgos naktys, skani uoga, tėvų namuose, tamsų kambarį.

Žodžio dalis, einanti prieš šaknį, vadinama žodžio **priešdėliu**. Pavyzdžiui, ***į****skrido,* ***at****ėjo*. Priešdėlis žymimas ‾‾‾. Su priešdėliais yra sudaromi nauji žodžiai.

22.* **Perskaityk žodžius. Nuspalvink tą žodžio dalį, kuri pakeičia žodžių reikšmę.**

įskrido	atėjo
parskrido	įėjo
išskrido	išėjo
perskrido	užėjo
nuskrido	perėjo

23.* **Suskirstyk žodžius į dvi grupes. Sutartiniu ženklu pažymėk žodžių priešdėlius.**

pasaulis, kalbėjimas, gatvėje, sužinojo, žodelis, atvyko, sekioti, pajūris, senoliai, perkėlė, laiškuose, sąmonė, juokiasi, įspūdis

SU PRIEŠDĖLIAIS	BE PRIEŠDĖLIŲ
. . . . .	. . . . .
. . . . .	. . . . .
. . . . .	. . . . .
. . . . .	. . . . .
. . . . .	. . . . .
. . . . .	. . . . .
. . . . .	. . . . .

24. Parink žodžiams tinkamą priešdėlį.**

1. Niekas ___žinojo (*su-, ne-, į-*), kad dėdė žada ___plaukti (*už-, ap-, iš-*) naktį.
2. Visi nekantraudami laukėme ___grįžtančių (*į-, per-, su-*) tėvų.
3. Labai nustebome, kai į vidų netikėtai ___skrido (*nu-, į-, už-*) mažas paukštelis.
4. Sesuo į kambarį ___bėgo (*ati-, į-, ap-*) ___sigandusi (*į-, už-, iš-*) ir kurį laiką negalėjo ___tarti *(nu-, su-, iš-*) nė žodžio.

Priešdėlius ***į-*** ir ***są-*** rašome su nosinėmis raidėmis.
Pavyzdžiui, ***į****domus, **į****protis, **į****sakė*; ***są****žinė, **są****junga, **są****siuvinis*.

25. Įrašyk tinkamus priešdėlius.**

ap-
iš-
į-
ne-
pa-
pra-
są-
su-
už-

1. Senelio pasakojimas ___juokino mane ir kitus vaikus.
2. Kai į klasę ___(si)rinko visi mokiniai, ___dėjome pamoką.
3. Niekaip negaliu ___galvoti, kaip reikia ___spręsti ___davinį.
4. Man patiko tėčio ___manymas.
5. Norėčiau tau papasakoti kelionės ___spūdžius.
6. Rytais, kai saulė dar nebūna ___kilusi, senelis ___eina į laukus.
7. Žadame ___lankyti senelius, kurie gyvena mažame Lietuvos kaimelyje.
8. Niekaip negaliu rasti istorijos ___siuvinio.
9. Mano seneliai žino ___vairių linksmų istorijų.

26. Parašyk žodį su kitu priešdėliu, su kuriuo žodis įgytų priešingą reikšmę.**

įėjau	*išėjau*
nubėgo	. . . . .
iškritau	. . . . .
palindau	. . . . .
užšokau	. . . . .
susukti	. . . . .
atskridau	. . . . .

27.* Parašyk po sakinį su 26.** užduotyje esančiais žodžiais. Viename sakinyje pavartok abu žodžius.

*Aš **įėjau** į kambarį ir labai išsigandau, todėl iš karto **išėjau**.*

28.* Sutartiniais ženklais pažymėk žodžių šaknį, galūnę ir priešdėlį.

Įvairus, sąžinė, parskrido, pasakei, apygražį, uždengėme, nutilau.

Žodžio dalis, einanti po šaknies, vadinama žodžio **priesaga**. Pavyzdžiui, *mama – mam**ytė**, draugas – draug**iškas**, šoko – šok**ėja***. Priesaga žymima ⩘ . Su priesagomis yra sudaromi nauji žodžiai.

29.* Pabrauk žodžius, kurie turi priesagą.

Sąjunga, šakelė, oras, žaidimas, sakė, mokykla, įlėkė, spalvotas, šilkinis, sesuo, liūdesys.

30.* Iš 29.* užduoties nurašyk žodžius, kurie turi priesagą. Parašyk, iš kokio žodžio ir su kokia priesaga jie yra padaryti.

Pavyzdžiui, *šakelė = šak- (šak-a) + -el- + -ė*

31. Suskirstyk žodžius į tris grupes.**

juokingas, rašiklis, bitininkas, draugiškas, kastuvas, rašytojas, siuvėja, vaikiškas, žymeklis, tryniklis, pardavėja, teptukas, languotas, teisėjas, kirpėjas, turtingas, jungiklis, laukinis

Įrankių pavadinimai	Specialybių pavadinimai	Ypatybių pavadinimai

32.* Remdamasis 31.** užduotimi nurodyk, su kokiomis priesagomis sudaromi įrankių, specialybių ir ypatybių pavadinimai.**

Įrankių pavadinimai sudaromi su priesagomis . . . . . .

Specialybių pavadinimai sudaromi su priesagomis . . . . . .

Ypatybių pavadinimai sudaromi su priesagomis . . . . . .

KAS? + -ininkas, -ininkė	KĄ VEIKTI? + -tojas, -toja	KĄ VEIKĖ? + -ėjas, -ėja
ūk-is + -ininkas, -ininkė = *ūkininkas, ūkininkė*	skaity-ti + -tojas, -toja = *skaitytojas, skaitytoja*	siuv-o + -ėjas, -ėja = *siuvėjas, siuvėja*
bit-ė + -ininkas, -ininkė = *bitininkas, bitininkė*	moky-ti + -tojas, -toja = *mokytojas, mokytoja*	pardav-ė + -ėjas, -ėja = *pardavėjas, pardavėja*

33.** **Sudaryk profesijų pavadinimus.**

gydyti ▶ . . . . . .
arti ▶ . . . . . .
kirpo ▶ . . . . . .
durys ▶ . . . . . .
tvarkyti ▶ . . . . . .

-ininkas, -ininkė
-tojas, -toja
-ėjas, -ėja

vairuoti ▶ . . . . . .
giria ▶ . . . . . .
teisė ▶ . . . . . .
valyti ▶ . . . . . .
gėlė ▶ . . . . . .

34.*** **Pasirink 4 žodžius, kuriuos sudarei 33.** užduotyje, ir parašyk su jais po sakinį.**

. . . . . .
. . . . . .
. . . . . .
. . . . . .
. . . . . .

KAS?
gintaras
medis
draugė
vasara

\+ ***-inis, -inė*** / ***-iškas, -iška*** ▶

KOKS? KOKIA?
gintarinė
medinis
draugiška
vasariškas

35.** **Su pabrauktais žodžiais sudaryk naujus žodžius pridėdamas priesagą *-inis, -inė*.**

1. Ledai, pagaminti su vanile – *vaniliniai ledai.*
2. Pirštinės, pasiūtos iš odos – . . . . . .
3. Tortas, pagamintas su šokoladu – . . . . . .
4. Karoliai, suverti iš gintaro gabalėlių – . . . . . .
5. Ąsotis, nulipdytas iš molio – . . . . . .
6. Duona, iškepta iš rugių – . . . . . .
7. Staltiesė, pasiūta iš lino – . . . . . .

36. Sudaryk žodžius pridėdamas priesagą *-iškas, -iška*.**

1. *Senovė* ▶ *senoviškas* ▶ *senoviškas namas.*
2. Draugė ▶ . . . . . ▶ . . . . . .
3. Demokratija ▶ . . . . . ▶ . . . . . .
4. Ūkis ▶ . . . . . ▶ . . . . . .
5. Lietuva ▶ . . . . . ▶ . . . . . .
6. Kaimas ▶ . . . . . ▶ . . . . . .
7. Pavasaris ▶ . . . . . ▶ . . . . . .

37.* Parašyk žodžių pagal pateiktas schemas.**

1. Šaknis + galūnė = žodis . . . . . .
2. Šaknis + priesaga + galūnė = žodis . . . . . .
3. Priešdėlis + šaknis + galūnė = žodis . . . . . .
4. Priešdėlis + šaknis + priesaga + galūnė = žodis . . . . . .

Žodžiai, kuriuos sudarome sudėję du kitus žodžius (jų šaknis), vadinami **sudurtiniais žodžiais**. Pavyzdžiui, *kupranugaris* (***kupra*** + ***nugara***), *juokdarys* (***juok***as + ***dar***yti).

38.* Skirtingomis spalvomis nuspalvink sudurtinių žodžių šaknis.

saulėgrąža	laikrodis
lapkritis	ilgapirštis
pusseserė	žemėlapis

Sudurtiniai žodžiai yra daromi dvejopai: su jungiamuoju balsiu ir be jo (*antr**a**dienis*, *pusbrolis*). Jungiamieji balsiai įsiterpia tarp sudurtinio žodžio šaknų. Pavyzdžiui:

-(i)a-: *daikt-**a**-vardis, pil-**ia**-kalnis,*
-ė-: *žem-**ė**-lapis,*
-i-: *nakt-**i**-piečiai,*
-y-: *dail-**y**-raštis,*
-o-: *gamt-**o**-vaizdis,*
-u-: *virš-**u**-kalnė,*
-ū-: *koj-**ū**-galis.*

Jungiamojo balsio **-e-** lietuvių kalboje nėra. Sudurtiniuose žodžiuose, kur girdime *e*, visada rašome **-(i)a-**.

39. Įrašyk praleistas raides. Jungiamuosius balsius nuspalvink.**

Žand___kaulis, kupr___nugaris, vid___dienis, ilg___plaukis, krašt___vaizdis, treč___dienis, veiksm___žodis, pil___kalnis.

40. Sudaryk sudurtinius žodžius.**

1. *Senas + miestas = senamiestis.*
2. Vasara + namas = ... is.
3. Vidurys + naktis = ... is.
4. Lietus + paltas = ... is.
5. Pirma + diena = ... a . . . . . is.
6. Ledas + kalnas = ... is.
7. Mėlyna + akis = ... is.
8. Pusė + brolis = ... is.
9. Voras + tinklas = ... a . . . . . is.
10. Dailus + raštas = ... y . . . . . is.

41.* Pasirink 3 sudurtinius žodžius iš 40.** užduoties ir su jais parašyk po sakinį.**

. . . . . .
. . . . . .
. . . . . .
. . . . . .

Kas man yra valstybė?

Žodyno užduotys

Mokomės žodžių, kurių prireiks kalbant apie miestą:

- **miesto objektų pavadinimai:** *aikštė, alėja, bankas, bažnyčia, biblioteka, degalinė, kavinė, knygynas, koncertų salė, ligoninė, miesto rotušė, muziejus, paminklas, parduotuvė, parkas, paštas, pramogų parkas, prezidentūra, restoranas, savivaldybė, senamiestis, stadionas, stotelė, stotis, teatras, tiltas, turgus, universitetas, valgykla;*
- **geografinių objektų pavadinimai:** *ežeras, kalnas, piliakalnis, upė;*
- **transporto priemonių pavadinimai:** *autobusas, automobilis, dviratis, metro, taksi, tramvajus, troleibusas;*
- **žodžiai, reiškiantys veiksmus:** *(ap)lankyti, (ap)lanko, (ap)lankė; (ap)žiūrėti, (ap)žiūri, (ap)žiūrėjo; (at)sakyti, (at)sako, (at)sakė; domėtis, domisi, domėjosi; (pa)aiškinti, (pa)aiškina, (pa)aiškino; (pa)dėti, (pa)deda, (pa)dėjo; (pa)klausti, (pa)klausia, (pa)klausė; (pa)pasakoti, (pa)pasakoja, (pa)pasakojo; (pa)prašyti, (pa)prašo, (pa)prašė; (pa)rodyti, (pa)rodo, (pa)rodė; (pa)(si)klysti, (pa)(si)klysta, (pa)(si)klydo; (pa)sukti, (pa)suka, (pa)suko; stūksoti, stūkso, stūksojo* (kalnas)*; tekėti, teka, tekėjo* (upė)*; tyvuliuoti, tyvuliuoja, tyvuliavo* (ežeras)*;*
- **žodžiai, reiškiantys ypatybes:** *aukštas, aukšta; garsus, garsi; greitas, greita; naujas, nauja; įdomus, įdomi; įspūdingas, įspūdinga; modernus, moderni; nuostabus, nuostabi; patogus, patogi; senas, sena; senovinis, senovinė; stilingas, stilinga; vaizdingas, vaizdinga;*
- **žodžiai, kuriais nusakome kryptis:** *aplink, atgal, čia, į dešinę, į kairę, pirmyn, ten, tiesiai.*

1.* Su klasės draugais sukurkite pasakojimą apie savo miestą.

1. Apibūdinkite vieną miesto istorinį arba kultūrinį pastatą.
2. Apibūdinkite miesto aikštę, paminklą, parką.
3. Apibūdinkite mieste esantį valstybinį pastatą.
4. Apibūdinkite mieste esantį geografinį objektą.

Pavyzdžiui: *Mano mieste yra nuostabus parkas, kuriame aš mėgstu žaisti su draugais. Mūsų mieste yra didelė biblioteka, kurioje dirba mano mama.*

2.** **Užpildyk tuščias vietas ir pratęsk pokalbį.**

– Ar tavo mieste yra koks nors labai svarbus istorinis objektas?

– Taip, yra. Tai . . . . . .

. . . . . .

– Ar ten galima apsilankyti?

– Taip, galima. Tau turėtų ten patikti. Šis objektas . . . . . .

. . . . . .

– Kaip mums pasiekti tą vietą?

– . . . . . .

– . . . . . .

– . . . . . .

– . . . . . .

3.*** **Remdamiesi pateiktais klausimais su suolo draugu sukurkite pokalbį.**

. . . . . .

. . . . . .

. . . . . .

. . . . . .

. . . . . .

. . . . . .

. . . . . .

. . . . . .

. . . . . .

. . . . . .

. . . . . .

. . . . . .

. . . . . .

. . . . . .

. . . . . .

. . . . . .

. . . . . .

. . . . . .

Draugas klausinėja apie:

1. Įdomiausius pastatus Tavo mieste: kuo jie įdomūs, svarbūs? Kaip į juos nuvykti? Ką ten galima nuveikti?
2. Valstybės pastatus Tavo mieste: kuo jie įdomūs, svarbūs? Kaip į juos nuvykti? Ką ten galima nuveikti?
3. Aikštes, parkus, baseinus Tavo mieste: kuo jie įdomūs, svarbūs? Kaip į juos nuvykti? Ką ten galima nuveikti?
4. Geografijos objektus Tavo mieste: kuo jie įdomūs, svarbūs? Kaip į juos nuvykti? Ką ten galima nuveikti?

Mokomės žodžių, kurių prireiks kalbant apie valstybę:

- gyventojas, gyventoja, pilietis, pilietė, tautietis, tautietė, kraštietis, kraštietė;
- herbas, himnas, vėliava;
- parlamentas;
- Prezidentas, Prezidentė, Seimas, Vyriausybė;
- sostinė, regionas, miestas, miestelis, kaimas;
- respublika;
- valstybė, šalis, tėvynė, kraštas, tėviškė, gimtinė;
- visuomenė, bendruomenė.

- aplankyti, aplanko, aplankė gimtinę, tėviškę;
- atvykti, atvyksta, atvyko į šalį;
- giedoti, gieda, giedojo himną;
- išvykti, išvyksta, išvyko iš šalies;
- kelti, kelia, kėlė vėliavą;
- pažinti, pažįsta, pažino tėvynę, šalį.

- atsakingas, atsakinga;
- demokratiškas, demokratiška;
- laisvas, laisva;
- saugus, saugi;
- teisingas, teisinga.

4.** **Atsakyk į klausimus.**

1. Kaip vadiname žmogų iš to paties *krašto*? . . . . . .
2. Kaip vadiname žmogų, kuris priklauso tai pačiai *tautai*? . . . . . .
3. Kaip vadiname vietą, kurioje *gimstame*? . . . . . .
4. Kaip vadiname vietą, iš kur kilę *tėvai*? . . . . . .
5. Kaip vadiname grupę žmonių, kurie turi kažką *bendra*? . . . . . .

5.* Pagal pavyzdį užpildyk lentelę apie šalį, kurioje gyveni.**

	Žinios apie Lietuvą	**Žinios apie** . . . . .
Valstybės, kurioje gyvenu, pavadinimas ir valdymo forma	Lietuva yra parlamentinė respublika.	
Kokių spalvų yra valstybinė vėliava?	Lietuvos vėliava yra trispalvė: geltona, žalia, raudona.	
Kas pavaizduota valstybės herbe?	Lietuvos herbe pavaizduotas raitelis ant žirgo – Vytis.	
Kas valdo valstybę?	Lietuvą valdo Prezidentas, Seimas ir Vyriausybė.	
Kada giedamas valstybės himnas?	Lietuvoje himnas giedamas valstybinių ir kitų iškilmingų švenčių metu.	
Kada keliama valstybės vėliava?	Lietuvoje vėliava iškeliama valstybinių švenčių metu, priimant užsienio svečius, kitomis iškilmingomis progomis.	
Svarbiausios valstybinės šventės	**Vasario 16 d.** – Lietuvos valstybės atkūrimo diena **Kovo 11 d.** – Lietuvos nepriklausomybės atkūrimo diena **Liepos 6 d.** – Valstybės (Lietuvos karaliaus Mindaugo karūnavimo) diena	

6.* Remdamasis užpildyta lentele klasės draugams papasakok apie šalį, kurioje gyveni.**

7.** **Įrašyk praleistus žodžius.**

ŠEIMOS KELIONĖ

Vasarą su šeima keliavome po įvairias Europos (1) . . .

9.** **Parašyk po sakinį su 8.** užduotyje sudarytais žodžių junginiais.**

10.** **Perskaityk tekstą. Pabrauk žodžius ar žodžių junginius, įvardijančius vietą, kurioje žmogus gimė, užaugo.**

GIMTIEJI NAMAI

Mano **gimtasis lizdas** yra Lietuvoje, Vilniuje. Ten gyvena mano seneliai, tetos ir dėdės. Kartais aš sapnuoju Lietuvą, savo gimtinę, kurią man dovanojo tėvai. Man pasisekė, nes mano gimtasis kraštas didingas ir gražus. Aš stengiuosi kuo daugiau apie jį sužinoti, kuo geriau jį pažinti.

Šiuo metu gyvenu kitoje šalyje, bet savo tėvų namus labai vertinu ir jais didžiuojuosi. Per kiekvienas atostogas grįžtu į tėviškę. Ten susitinku su senais draugais, iš kurių mokausi lietuvių kalbos.

11.*** **Remdamasis tekstu „Gimtieji namai“, papasakok, ką Tu manai apie savo gimtinę, už ką ją myli, kas Tau joje labiausiai patinka.**

Gramatikos užduotys

Daiktavardžiais vadiname žodžius, kuriais įvardijame daiktus, gyvūnus, reiškinius, įvykius, ypatybes ir pan. Juos galime ne tik apčiuopti, t. y. paliesti, užuosti, paragauti, pamatyti (pvz., *stalas, gėlė, šokoladas, miestas*), bet ir abstrakčiai suvokti (pvz., *grožis, bėgimas, sėkmė, pergalė*). Šie žodžiai atsako į klausimą ***kas?***

12.* Surašyk daiktavardžius į tinkamas lentelės skiltis.

tėtis, arklas, žemdirbys, pamiškė, prosenelis, knyga, mokslininkė, mokykla, močiutė, gimtinė, pusseserė, akiniai, mokytoja, kaimas, archeologas, laiškas

Giminystės ryšių pavadinimai	Profesijų pavadinimai	Vietų pavadinimai	Daiktų pavadinimai

Žodį sakinio pradžioje rašome didžiąja raide. Sakinio viduryje ar pabaigoje didžiosiomis raidėmis rašome tik tuos žodžius, kurie reiškia vardus (*Laura, Lukas*), pavardes (*Kazlauskas, Ivanauskaitė*), miestų, upių, kalnų ir kt. pavadinimus (*Kaunas, Lietuva, Nemunas*), švenčių pavadinimus (*Joninės, Kalėdos, Velykos*), įvairius kitus pavadinimus (*„Žalgiris“* – krepšinio komandos pavadinimas, *„Pelenė“* – pasakos pavadinimas, *„Ąžuoliukas“* – berniukų choro pavadinimas). Šie žodžiai vadinami **tikriniais daiktavardžiais**, visi kiti – **bendriniais daiktavardžiais** (pvz., *gimtinė*, *kalnas*, *pieštukas*, *tyla*).

13.* Priskirk žodžius tinkamoms grupėms.

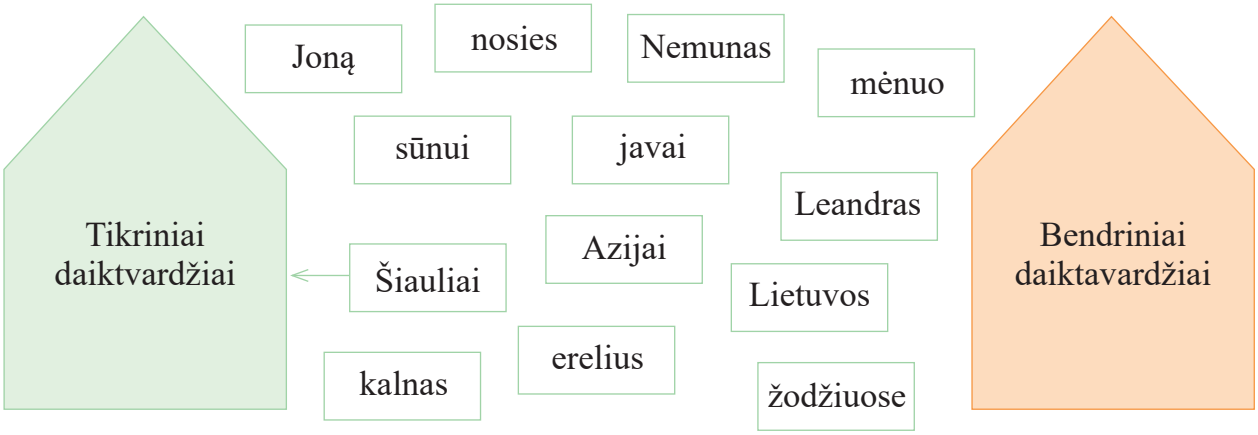

14. Perskaityk tekstą. Pabrauk žodžius, kurie rašomi didžiosiomis raidėmis. Paaiškink jų rašybą.**

PROPROSENELIS

Mano giminė sena kaip žemė. Niekas nepamena pirmųjų protėvių, tačiau senelis kartais papasakoja apie savo senelį – Joną. Mano proprosenelis buvo Lygumų kaimo kalvis. Pas jį traukdavo visi, kam reikėdavo pakeisti pasagas arkliui ar pagaląsti įrankius darbui. Pats proprosenelis taip pat augino arklį, kurį vadino Juoduliu. Jonas su Juoduliu veždavo ne tik šieną ar bulves iš laukų, bet važiuodavo maudytis į Nevėžio upę ir keliaudavo į Latviją, iš kurios parveždavo lauktuvių anūkams.

Jonas mylėjo savo anūkus: Kazį, Mariją ir Antanuką. Mėgo juos stebinti. Senelis puikiai prisimena, kaip jiems pirmą kartą davė pavartyti laikraštį „Varpas“...

15. Sujunk tikrinius ir bendrinius daiktavardžius.**

Vilnius	ežeras
Kazlauskienė	vardas
Joninės	miestas
Baltarusija	šuo
Dovydas	planeta
Amsius	pavardė
Asveja	šventė
Merkurijus	valstybė

16.* Parašyk kuo daugiau tikrinių ir bendrinių daiktavardžių su nurodytomis šaknimis.**

	jon-	**viln-**	**mar-**
Tikriniai daiktavardžiai	*Jonava,*		
Bendriniai daiktavardžiai	*jonaviškis,*		

Lietuvių kalbos daiktavardžiai dažniausiai yra kurios nors giminės, t. y. vyriškosios arba moteriškosios. Nesunku atpažinti, kurios giminės daiktavardžiai yra, kai prie jų pridedami žodeliai ***tas***, ***ta*** (pvz., *tas miestas, tas tėtis, ta mama, ta upė*) arba žodžiai, kuriais apibūdiname daiktavardžius (pvz., *didelis miestas, aukštas kalnas, srauni upė, gera mama*).

17.* Suskirstyk daiktavardžius pagal giminę.

sodyba, arklys, akis, dangus, lapė, džiaugsmas, akmuo,
daina, brolis, lietus, mergaitė, mintis

Vyriškoji giminė	Moteriškoji giminė

Dauguma lietuvių kalbos daiktavardžių yra kaitomi ir vienaskaita (vienas daiktas), ir daugiskaita (daugiau negu vienas daiktas), tačiau yra ir tokių žodžių, kurie skaičiais nekaitomi. Tik vienaskaitos formą turintys daiktavardžiai yra vadinami **vienaskaitiniais**, o daugiskaitos formą turintys daiktavardžiai – **daugiskaitiniais**.

18.* Suskirstyk daiktavardžius į tinkamas lentelės skiltis.

aliejus, vaikas, marškiniai, atostogos, avis, vartai, sesė,
cukrus, varškė, durys, knyga, buitis

Daiktavardžiai, kaitomi vienaskaita ir daugiskaita	Vienaskaitiniai daiktavardžiai	Daugiskaitiniai daiktavardžiai

Daiktavardžio santykius su kitais žodžiais rodo **linksnis**. Yra septyni daiktavardžio linksniai, kurie skiriasi galūnėmis.

Linksnio pavadinimas	Linksnio sutrumpinimas	Klausimas
Vardininkas	V.	Kas?
Kilmininkas	K.	Ko?
Naudininkas	N.	Kam?
Galininkas	G.	Ką?
Įnagininkas	Įn.	Kuo?
Vietininkas	Vt.	Kur? Kame?
Šauksmininkas	Š.	–

19.** **Iškelk daiktavardžiams klausimus. Parašyk linksnių pavadinimus.**

Žodžių junginys	Klausimas	Atsakymas (linksnio pavadinimas)
Skrenda paukštis	*Kas skrenda?*	*Paukštis (vardininkas)*
Padėkojau tėčiui		
Susipažinau su Monika		
Ieškojau dovanos		
Eina žmogus		
Atostogavau Graikijoje		
Supratau uždavinį		

1 linksniuotė

Vienaskaita		Daugiskaita	
V. kas?	kel**ias**, miest**as**, brol**is**, arkl**ys**	V. kas?	kel**iai**, miest**ai**, brol**iai**, arkl**iai**
K. ko?	kel**io**, miest**o**, brol**io**, arkl**io**	K. ko?	kel**ių**, miest**ų**, brol**ių**, arkl**ių**
N. kam?	kel**iui**, miest**ui**, brol**iui**, arkl**iui**	N. kam?	kel**iams**, miest**ams**, brol**iams**, arkl**iams**
G. ką?	kel**ią**, miest**ą**, brol**į**, arkl**į**	G. ką?	kel**ius**, miest**us**, brol**ius**, arkl**ius**
Įn. kuo?	kel**iu**, miest**u**, brol**iu**, arkl**iu**	Įn. kuo?	kel**iais**, miest**ais**, brol**iais**, arkl**iais**
Vt. kur? kame?	kel**yje**, miest**e**, brol**yje**, arkl**yje**	Vt. kur? kame?	kel**iuose**, miest**uose**, brol**iuose**, arkl**iuose**
Š. –	kel**y**! miest**e**! brol**i**! arkl**y**!	Š. –	kel**iai**! miest**ai**! brol**iai**! arkl**iai**!

20. Perskaityk tekstą. Pabrauk visus daiktavardžius. Išsirink 2 daiktavardžius ir juos išlinksniuok.**

PRIE EŽERO

Prie ežero gyveno bebras. Žvėrelis buvo rudo kailio, turėjo aštrius nagus. Savo guolį buvo pasistatęs ant ežero kranto, prie senų ąžuolų, visai netoli durpyno. Kiek tolėliau buvo matyti kelias, o aplink driekėsi laukai. Bebras gyveno ramiai, beveik niekieno netrukdomas.

Už kilometro stovėjo kaimas, tiksliau, sodžius. Kaimo gyventojai vesdavo savo gyvulius čia ganytis. Bebras ne kartą matė keletą arklių, kurie ganėsi laukuose. Į laukus atbėgdavo ir kiškių, ir vilkų, ir briedžių. Ąžuoluose dažnai čirškė žvirbliai.

Vienaskaita		Daugiskaita	
V. kas?		V. kas?	
K. ko?		K. ko?	
N. kam?		N. kam?	
G. ką?		G. ką?	
Įn. kuo?		Įn. kuo?	
Vt. kur? kame?		Vt. kur? kame?	
Š. –		Š. –	

2 linksniuotė

Vienaskaita		Daugiskaita	
V. kas?	vyšn**ia**, gėl**ė**	V. kas?	vyšn**ios**, gėl**ės**
K. ko?	vyšn**ios**, gėl**ės**	K. ko?	vyšn**ių**, gėl**ių**
N. kam?	vyšn**iai**, gėl**ei**	N. kam?	vyšn**ioms**, gėl**ėms**
G. ką?	vyšn**ią**, gėl**ę**	G. ką?	vyšn**ias**, gėl**es**
Įn. kuo?	vyšn**ia**, gėl**e**	Įn. kuo?	vyšn**iomis**, gėl**ėmis**
Vt. kur? kame?	vyšn**ioje**, gėl**ėje**	Vt. kur? kame?	vyšn**iose**, gėl**ėse**
Š. –	vyšn**ia**! gėl**e**!	Š. –	vyšn**ios**! gėl**ės**!

21. Išlinksniuok 2 žodžius.**

Vienaskaita		Daugiskaita	
V. kas?	**žinia, žvaigždė**	V. kas?	
K. ko?		K. ko?	
N. kam?		N. kam?	
G. ką?		G. ką?	
Įn. kuo?		Įn. kuo?	
Vt. kur? kame?		Vt. kur? kame?	
Š. –		Š. –	

Jeigu vardininko linksnio galūnėje yra -*ė*, tai kitų linksnių galūnėse bus rašoma -*e*. Tačiau jei vardininko galūnėje yra -*ia*, tai ir kiti linksniai bus rašomi su -*ia*.

22. Įrašyk daiktavardžių galūnes.**

1. Per šio vakaro žin___s pranešė, kad į vieno miestiečio von___ pateko gyvatė.
2. Mano mama kambarines gėl___ persodina rudenį.
3. Palėp___ radau seną močiutės skryn___.
4. Mano mamai patinka sakyti: „Per kanč___s į žvaigžd___s.“
5. Kelias savait___s džiovinau įvairias uogas: brašk___s, aviet___s, vyšn___s.

žinia
vonia
gėlė
palėpė
kančia
žvaigždė
savaitė
braškė
avietė
vyšnia

23. Perskaityk tekstą. Įrašyk daiktavardžius tinkama forma.**

MIŠKE

Su seneliu (1) . . . . . (vasara) einame į mišką rinkti (2) . . . . . (mėlynė). Jis sako, kad senojoje (3) . . . . . (giria) kartais galima sutikti (4) . . . . . (lapė). Mano senelis žino, kur ieškoti gudragalvės. Senelis yra ne kartą minėjęs, kad lapė turi gerą (5) . . . . . (uoslė), todėl geriau jos tykoti pasislėpus (6) . . . . . (tankmė) už olos.

Savo (7) . . . . . (ola) lapė yra išsikasusi po aukštomis (8) . . . . . (liepa). Tose (9) . . . . . (liepa) mačiau kelias (10) . . . . . (drevė). Jose gyvena daug (11) . . . . . (voverė).

3 linksniuotė

Vienaskaita		Daugiskaita	
V. kas?	avis, dantis	V. kas?	avys, dantys
K. ko?	avies, danties	K. ko?	avių, dantų
N. kam?	aviai, dančiui	N. kam?	avims, dantims
G. ką?	avį, dantį	G. ką?	avis, dantis
Įn. kuo?	avimi, dantimi	Įn. kuo?	avimis, dantimis
Vt. kur? kame?	avyje, dantyje	Vt. kur? kame?	avyse, dantyse
Š. –	avie! dantie!	Š. –	avys! dantys!

24. Užpildyk lentelę.**

V. kas? (vns.)	V. kas? (dgs.)	G. ką? (dgs.)
nosis	nosys	nosis
akis		akis
ausis		
		padėtis
užduotis	užduotys	
	šalys	
		liūtis
	mintys	
pilis		

25. Parašyk šių daiktavardžių vienaskaitos kilmininko formą.**

V. kas?	K. ko?	V. kas?	K. ko?
medis	*medžio*	greitis	
pilis		širdis	
peilis		dantis	
valtis		krosnis	
senis		samtis	
pušis		žuvis	
raitelis		senamiestis	
lemtis		sumaištis	

26. Įrašyk daiktavardžius tinkama forma.**

NAKTIS

Šiandien mama kepa (1) . . . . . (sausainis – dgs. gal.), todėl mano (2) . . . . . (nosis – vns. gal.) kutena malonus kvapas. Net (3) . . . . . (tėtis – vns. vard.) (4) . . . . . (naktis – dgs. gal.) keliasi valgyti šių gardumynų. Jų (5) . . . . . (skonis – vns. kilm.) nepamiršta visa šeimyna net kelis mėnesius, jei mama jų ilgai nekepa.

Stebiu mamą, besisukiojančią virtuvėje, (6) . . . . . (akis – dgs. įn.) skaičiuoju sausainius ir (7) . . . . . (mintis – dgs. viet.) jais dalijuosi su (8) . . . . . (brolis – vns. įn.).

4 linksniuotė

Vienaskaita		Daugiskaita	
V. kas?	sūn**us**, turg**us**	V. kas?	sūn**ūs**, turg**ūs**
K. ko?	sūn**aus**, turg**aus**	K. ko?	sūn**ų**, turg**ų**
N. kam?	sūn**ui**, turg**ui**	N. kam?	sūn**ums**, turg**ums**
G. ką?	sūn**ų**, turg**ų**	G. ką?	sūn**us**, turg**us**
Įn. kuo?	sūn**umi**, turg**umi**	Įn. kuo?	sūn**umis**, turg**umis**
Vt. kur? kame?	sūn**uje**, turg**uje**	Vt. kur? kame?	sūn**uose**, turg**uose**
Š. –	sūn**au**! turg**au**!	Š. –	sūn**ūs**! turg**ūs**!

27. Išlinksniuok daiktavardį. Įrašyk šio daiktavardžio tinkamas formas toliau esančiuose sakiniuose.**

Vienaskaita		Daugiskaita	
V. kas?	*lietus*	V. kas?	
K. ko?		K. ko?	
N. kam?		N. kam?	
G. ką?		G. ką?	
Įn. kuo?		Įn. kuo?	
Vt. kur? kame?		Vt. kur? kame?	
Š. –		Š. –	

1. Visą vasarą mus vargino stiprūs . . . . . . 2. Žemė išdžiūvo ir visi laukė . . . . . 3. Pasibaigus . . . . . , nušvito saulė. 4. Žmonės šoko . . . . . 5. Per . . . . . nesinori eiti į lauką.

5 linksniuotė

Vienaskaita		Daugiskaita	
V. kas?	vand**uo**, dukt**ė**	V. kas?	vanden**ys**, dukter**ys**
K. ko?	vanden**s**, dukter**s**	K. ko?	vanden**ų**, dukter**ų**
N. kam?	vanden**iui**, dukter**iai**	N. kam?	vanden**ims**, dukter**ims**
G. ką?	vanden**į**, dukter**į**	G. ką?	vanden**is**, dukter**is**
Įn. kuo?	vanden**iu**, dukter**imi** / dukter**ia**	Įn. kuo?	vanden**imis**, dukter**imis**
Vt. kur? kame?	vanden**yje**, dukter**yje**	Vt. kur? kame?	vanden**yse**, dukter**yse**
Š. –	vanden**ie**! dukter**ie**!	Š. –	vanden**ys**! dukter**ys**!

28. Įrašyk žodžius tinkama forma.**

1. Skaidriame . . . . . (vanduo) plaukiojo auksinės spalvos žuvys. 2. Po . . . . . (ruduo) visada ateina žiema. 3. Mano . . . . . (sesuo) pabodo lankyti baleto pamokas. 4. Po . . . . . (akmenys) radome didelių sliekų. 5. Tėvai pažadėjo nupirkti . . . . . (šuo). 6. Pievoje avis ganė daugiau nei dešimt . . . . . (piemenys).

VIETININKAS (kur? kame?)			
VIENASKAITA		DAUGISKAITA	
-as (laužas, kiemas)	**-e** (lauže, kieme)	**-ai** (laužai, kiemai)	**-uose** (laužuose, kiemuose)
-ias, -is, -ys (kelias, žemėlapis, kambarys)	**-yje** (kelyje, žemėlapyje, kambaryje)	**-iai** (keliai, žemėlapiai, kambariai)	**-iuose** (keliuose, žemėlapiuose, kambariuose)
-a (liepa, sala)	**-oje** (liepoje, saloje)	**-os** (liepos, salos)	**-ose** (liepose, salose)
-ia (giria, vonia)	**-ioje** (girioje, vonioje)	**-ios** (girios, vonios)	**-iose** (giriose, voniose)
-ė (kavinė, svetainė)	**-ėje** (kavinėje, svetainėje)	**-ės** (kavinės, svetainės)	**-ėse** (kavinėse, svetainėse)
-is (pilis, stotis)	**-yje** (pilyje, stotyje)	**-ys** (pilys, stotys)	**-yse** (pilyse, stotyse)
-us (sūnus)	**-uje** (sūnuje)	**-ūs** (sūnūs)	**-uose** (sūnuose)
-uo (vanduo)	**-yje** (vandenyje)	**-ys** (vandenys)	**-yse** (vandenyse)

29. Įrašyk daiktavardžių vietininko linksnio formas.**

VAIKYSTĖS PRISIMINIMAI

Kartais (1) . . . . . (mokykla) per pamokas užsisvajoju. (2) . . . . . (Mintys) persikeliu į kokią nors malonią vietą.

Dažnai prisimenu savo vaikystės kaimą. Pas senelius (3) . . . . . (kiemas) yra didžiulis medis. Tame (4) . . . . . (medis) tėtis su seneliu man ir broliui įrengė namelį. Vasarą man patikdavo pusryčiauti medžio (5) . . . . . (namelis). Iš ten gerai matydavosi (6) . . . . . (laukai) besiganantys senelių žirgai. Nuo upės sklisdavo ramūs garsai. Iš to galėjai suprasti, kad (7) . . . . . (vanduo) maudosi laukinės antys.

Senelių kaimą supa du miškai. Senelis pasakojo, kad tuose (8) . . . . . (miškai) anksčiau gyveno vilkų ir meškų. Dabar čia kur kas mažiau žvėrių. Tačiau jei anksti rytą išeisi į kiemą, galbūt (9) . . . . . (ganyklos) pamatysi stirnų ar zuikių!

30. Įrašyk tinkamą daiktavardžio formą.**

avis

1. Vienai . . . . . daviau duonos. 2. Lauke ganėsi daug . . . . . . 3. Visas . . . . . suvariau į kiemą.

sesuo

1. Mano mama neturi . . . . . . 2. Pakviečiau . . . . . vardu. 3. Savo . . . . . pindavau plaukus.

aviža

1. . . . . auga net Azijos žemyne. 2. Gyvuliams nunešiau kibirą . . . . . . 3. . . . . reikėjo saugoti nuo pelių.

upė

1. Įbridau į vėsią . . . . . . 2. Šioje sraunioje . . . . . plaukioja nemažai laivų. 3. Anksčiau žmonės gyveno prie . . . . . .

pusbrolis

1. Nupirkau . . . . . ledų. 2. Vasarą važiuoju pas . . . . . . 3. Aš labai pasitikiu savo . . . . . .

31. Perskaityk tekstą. Įrašyk daiktavardžius tinkama forma.**

SUSITIKIMAS

Šį šeštadienį važiavome pas (1) ..... (seneliai). Ten šventėme (2) ..... (močiutė) gimtadienį. Jos pasveikinti atvyko ir (3) ..... (dėdė) su (4) ..... (dėdienė) iš Klaipėdos. Jie turi (5) ..... (sūnus) Jokūbą. Šis mažas vaikutis yra mano (6) ..... (pusbrolis). Gimtadienyje sutikome ir kitų (7) ..... (giminės): (8) ..... (teta), tris (9) ..... (pusseserės) ir tėčio (10) ..... (tėveliai).

Kreipdamiesi į ką nors, vartojame šauksmininko linksnį.

Vardininkas	Šauksmininkas
Luk**as**	Luk**ai**!
Gyt**is**	Gyt**i**!
Stas**ys**	Stas**y**!
Herk**us**	Herk**au**!
Juli**us**	Juli**au**!
piemu**o**	piemen**ie**!
Sandr**a**	Sandr**a**!
Agn**ė**	Agn**e**!

32.* Į lentelę įrašyk klasės draugų vardus ir klausimus, kurių norėtum paklausti savo draugų.

Vardas	Klausimas
Jonas	*Jonai, kokia dabar pamoka?*

Ką man reiškia lietuviškai kalbėti ir rašyti?

Žodyno užduotys

Mokomės žodžių, kurių prireiks kalbant apie mokyklą:

- **žodžiai, susiję su mokykla:** *egzaminas, flomasteris, klasė, kompiuteris, kuprinė, lenta, liniuotė, mokykla, namų darbai, pamoka, parkeris, pavyzdys, pieštukas, pratybos, projektas, sąsiuvinis, testas, tušinukas, užduotis, vadovėlis;*
- **žodžiai, reiškiantys veiksmus:** *(at)(si)minti, (at)(si)mena, (at)(si)minė; dainuoti, dainuoja, dainavo; klausyti, klauso, klausė; klysti, klysta, klydo; kurti, kuria, kūrė; mąstyti, mąsto, mąstė; mokyti(s), moko(si), mokė(si); pamiršti, pamiršta, pamiršo; (pa)rašyti, (pa)rašo, (pa)rašė; (pa)žymėti, (pa)žymi, (pa)žymėjo; piešti, piešia, piešė; skaičiuoti, skaičiuoja, skaičiavo; suprasti, supranta, suprato; suvokti, suvokia, suvokė; šokti, šoka, šoko; tarti, taria, tarė; versti, verčia, vertė;*
- **žodžiai, reiškiantys ypatybes:** *įdomus, įdomi; lengvas, lengva; linksmas, linksma; nuobodus, nuobodi; smagus, smagi; sunkus, sunki.*

1.* **Parašyk, kokių daiktų ar priemonių gali prireikti mokantis šių dalykų?**

Geografija	Dailė	Matematika	Fizika
Žemėlapio, ...	. . . . .	. . . . .	. . . . .
. . . . .	. . . . .	. . . . .	. . . . .
. . . . .	. . . . .	. . . . .	. . . . .
. . . . .	. . . . .	. . . . .	. . . . .
. . . . .	. . . . .	. . . . .	. . . . .
. . . . .	. . . . .	. . . . .	. . . . .
. . . . .	. . . . .	. . . . .	. . . . .
. . . . .	. . . . .	. . . . .	. . . . .
. . . . .	. . . . .	. . . . .	. . . . .
. . . . .	. . . . .	. . . . .	. . . . .
. . . . .	. . . . .	. . . . .	. . . . .
. . . . .	. . . . .	. . . . .	. . . . .

2.** **Perskaityk Visureivos užrašus. Parašyk, kokias pamokas jis lanko.**

. . . . . .

Šioje pamokoje man reikia mikroskopo, augalų ir vadovėlių. Mokomės apie ląsteles, gyvūnų rūšis ir žmogaus kūno dalis.

. . . . . .

Daug skaičiuoju ir matuoju, braižau ir sprendžiu logines užduotis. Su savimi turiu liniuotę, pieštuką ir skaičiuotuvą.

. . . . . .

Per šią pamoką galiu šiek tiek pailsėti nuo sudėtingų užduočių. Mes dainuojame, muzikuojame, klausomės Mocarto ir Čiurlionio.

. . . . . .

Pagrindinis tikslas – išmokti kalbėti. Man reikia įsidėmėti tokius žodžius: *guten Tag, Bitte, danke schön*.

3.** **Atsakyk į klausimus.**

1. Kur aš mokausi lietuvių kalbos? (mokykla, klasė) . . . . . .
2. Kuo vardu mano mokytojas ar mokytoja? . . . . . .
3. Iš kokio vadovėlio aš mokausi lietuvių kalbos? . . . . . .
4. Kokių priemonių man reikia mokantis lietuvių kalbos? . . . . . .
5. Kaip aš mokausi lietuvių kalbos? . . . . . .
6. Ko aš išmokau, mokydamasis lietuvių kalbos? . . . . . .
7. Kaip man sekasi mokytis lietuvių kalbos? . . . . . .
8. Kaip aš vertinu savo lietuvių kalbos žinias? . . . . . .

Lavinu vaizdingą kalbą: frazeologizmai

Frazeologizmai – tai pastovūs ir vaizdingi žodžių junginiai. Šie žodžių junginiai sakinyje yra vartojami kaip neskaidomi, vientisi pasakymai, turintys perkeltinę reikšmę. Neretai kitakalbiams frazeologizmai atrodo juokingi. Įsivaizduok, jeigu šiuos pasakymus reiktų išversti pažodžiui į kitą kalbą. Pavyzdžiui, *griežti dantis* (reikšmė – pykti), *pro pirštus žiūrėti* (reikšmė – nekreipti dėmesio), *akis sudėti* (reikšmė – užmigti).

4.* Išsiaiškink šių frazeologizmų reikšmes ir užrašyk jas. Papildyk sąrašą kitais Tau įdomiais frazeologizmais.**

Frazeologizmas	Reikšmė
Varnas skaityti	
Dantį užkalbėti	
Pagal (kieno) dūdą šokti	
Valgyti akimis	

5.* Perskaityk tekstą. Įrašyk frazeologizmus tinkama forma.**

atbula ranka, kaip višta be galvos, dinderį mušti, kaip ant šuns uodegos, liežuviu malti, sėdėti kaip ant adatų, vėjo pamušalas

BROLIS

Mano brolis visai kaip (1) . . .

Gramatikos užduotys

Veiksmažodžiais reiškiame asmens arba daikto veiksmą, būseną, pvz., *eiti, bėgti, mylėti, liūdėti*. Veiksmažodžiai yra ne linksniuojami, o asmenuojami: turi asmenis, o ne linksnius. Veiksmažodis turi 3 pagrindines formas: **bendratį**, **esamojo laiko 3 asmenį** ir **būtojo kartinio laiko 3 asmenį**. Reiktų įsidėmėti, kad bendratis turi priesagą ***-ti*** (ne galūnę!).Veiksmažodžiams keliami klausimai ***ką veikia? ką veikė? ką veikdavo? ką veiks?***

6.* Suskirstyk veiksmažodžius į tinkamas lentelės skiltis.

skristi, lipti, senti, būti, čiulbėti, mylėti, tvarkyti,
kalbėti, gerbti, grįžti, dainuoti, gesti

Veiksmas	Būsena

7.* Surask ir pabrauk veiksmažodžių bendratis.

Papasakoti, padalijome, suprasti, būti, laikosi, atskleidė, nunešti, sugalvojo, atlikau, išversti, esu, užlips, pamatysi, užrašyti, atvykote, gyventi, nežino, pastatė.

8. Įrašyk 7.* užduoties pabrauktus žodžius.**

1. Pamokoje turiu . . . . . už 10 minučių.
2. Gal gali . . . . . šį sakinį į lietuvių kalbą?
3. Mano šeima atvyko čia . . . . . prieš metus.
4. Mokytoja manęs paprašė . . . . . žodį LIETUVA.
5. Aš noriu . . . . . , kaip man sekasi mokykloje.
6. Man reikia . . . . . knygą į biblioteką.
7. Kartais nelengva . . . . . matematikos uždavinį.

9.* Įrašyk tinkamą formą.**

Dalyvauti, dalyvauja, dalyvavo

1. Mano sesė praeitą penktadienį . . . . . dailyraščio konkurse. 2. Mano tėtis aktyviai . . . . . mokyklos taryboje. 3. Kartais tenka . . . . . teniso turnyruose.

Suprasti, supranta, suprato

1. Mama mane visada . . . . . iš pusės žodžio. 2. Ar tu gali . . . . . , kas čia parašyta? 3. Vakar jie nelabai . . . . . , kodėl turėjo pasilikti po pamokų.

Mokytis, mokosi, mokėsi

1. Vakar visą dieną lijo, todėl mokiniai . . . . . žaisti tinklinį mokyklos salėje. 2. Elena trečiadieniais . . . . . tapybos meno. 3. Senelis sako, kad reikia . . . . . visą gyvenimą.

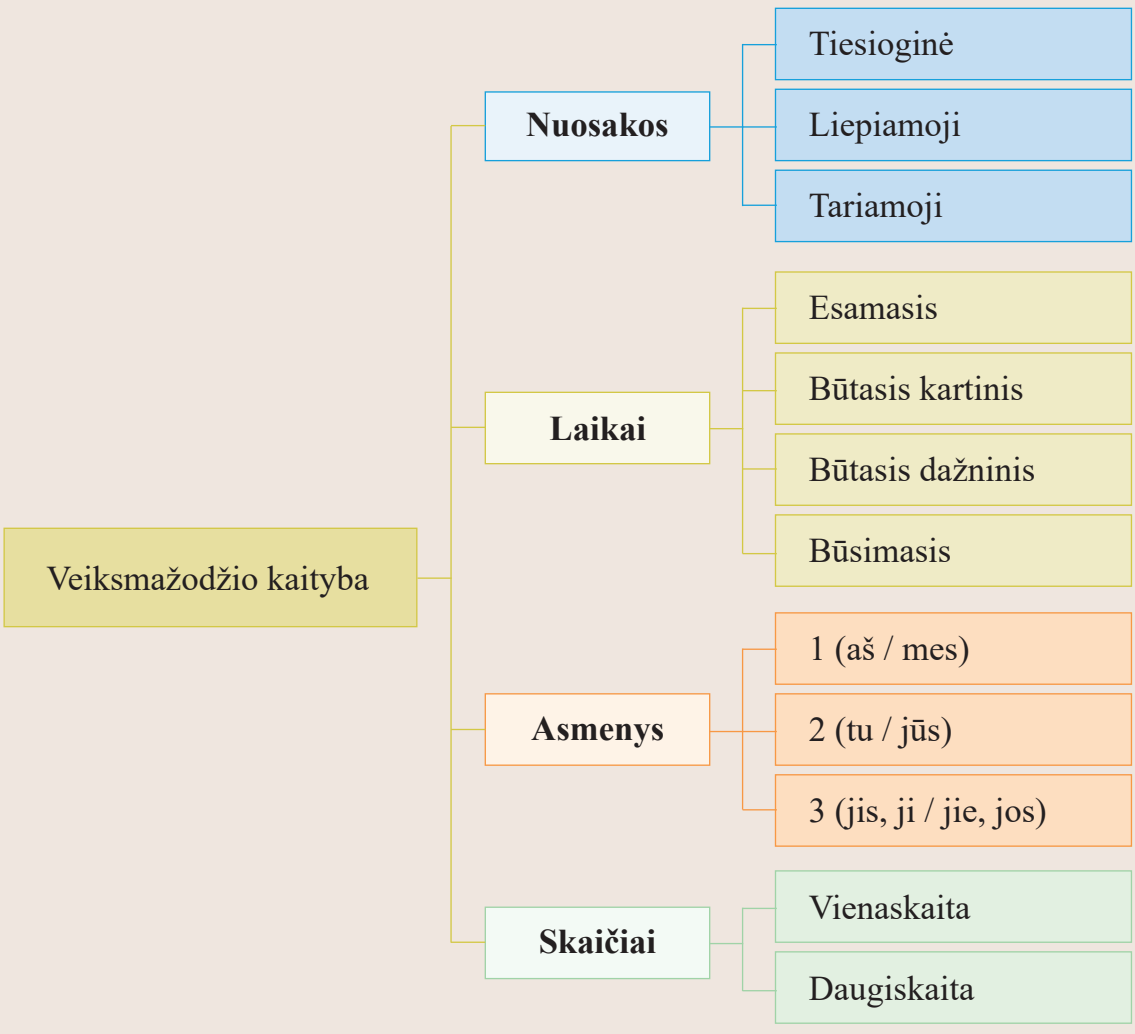

Tiesioginė nuosaka

Ši nuosaka reiškia, kad veiksmas realiai vyksta, vyko, vykdavo ar vyks. Tiesioginės nuosakos veiksmažodžiai kaitomi 4 laikais.

Esamasis laikas

10.* Pabrauk sakiniuose veiksmažodžius ir iškelk jiems klausimus.

Sakinys	Klausimas
1. Mergaitė ruošia namų darbus.	*Ką mergaitė veikia?*
2. Mes skaitome knygą apie protėvius.	
3. Ar tu eini į koncertą?	
4. Mokiniai dainuoja chore.	
5. Ar jūs mokate lietuviškai?	
6. Aš gerbiu savo šalį.	

ESAMASIS LAIKAS (Ką veikia?)					
Vienaskaita	**Aš (1 asmuo)**	nešu, verčiu, sėdžiu, klausau	Daugiskaita	**Mes (1 asmuo)**	nešame, verčiame, sėdime, klausome
	Tu (2 asmuo)	neši, verti, sėdi, klausai		**Jūs (2 asmuo)**	nešate, verčiate, sėdite, klausote
	Jis, ji (3 asmuo)	neša, verčia, sėdi, klauso		**Jie, jos (3 asmuo)**	neša, verčia, sėdi, klauso

11.* Įrašyk tinkamas žodžių formas.

kalbu, kalbi, kalbame, kalba

Šį rytą draugas uždavė klausimą:

– Kaip tu (1) . . . . . namuose?

– Aš (2) . . . . . lietuviškai ir ispaniškai. O tu?

– Mano tėvai (3) . . . . . rusiškai, todėl namuose mes bendraujame rusų kalba. Tačiau su seneliais aš (4) . . . . . lietuviškai.

noriu, nori, norime, norite

– Seneli, mes (1) . . . . . , kad papasakotumei apie savo vaikystę.

– Ką, vaikai, (2) . . . . . išgirsti?

– Aš (3) . . . . . išgirsti apie žaidimus, kuriuos tu ir tavo brolis žaisdavote. O sesė (4) . . . . . , kad papasakotumei, kaip tu susipažinai su mūsų močiute.

– Gerai, papasakosiu du vaikystės prisiminimus. Džiaugiuosi, kad jums patinka mano pasakojimai.

skaitau, skaitai, skaito, skaitome, skaito

Namuose mes turime daug knygų, todėl vakare po dienos rūpesčių susėdame svetainėje ir (1) . . . . . . Mano sesė (2) . . . . . lietuvių liaudies pasakas. Mama ir tėtis (3) . . . . . apie Lietuvos istoriją. Aš dažniausiai (4) . . . . . apie pasaulio išradimus. O ką tu (5) . . . . . ?

12. Perskaityk tekstą. Įrašyk trūkstamus veiksmažodžius.**

sninga, gyvena, patinka, ruošiu, stebiu, žinau, grįžta, išveda, keičiasi, lyja

VAKARAIS

Vakarais, kai (1) . . . . . namų darbus, pro langą (2) . . . . . gatvę. Man (3) . . . . . žiūrėti, kaip (4) . . . . . automobiliai ir žmonės.

Aš (5) . . . . . , kelintą valandą namo (6) . . . . . kaimynai, kurie (7) . . . . . kitoje gatvės pusėje. Tuo pačiu metu senutė Milda (8) . . . . . savo šunelį į lauką. Ir visai nesvarbu, ar (9) . . . . . , ar (10) . . . . . .

Sangrąžiniai veiksmažodžiai – tai žodžiai, reiškiantys veiksmą, nukreiptą į save (pvz., *praustis, šukuotis*), tarpsusavio veiksmą (pvz., *pyktis, varžytis*), savaime vykstantį veiksmą (pvz., *jaustis, matytis*).

ESAMASIS LAIKAS (Ką veikia?)					
Vienaskaita	Aš	nešuosi, juokiuosi, stebiuosi, klausausi	Daugiskaita	Mes	nešamės, juokiamės, stebimės, klausomės
	Tu	nešiesi, juokiesi, stebiesi, klausaisi		Jūs	nešatės, juokiatės, stebitės, klausotės
	Jis, ji	nešasi, juokiasi, stebisi, klausosi		Jie, jos	nešasi, juokiasi, stebisi, klausosi

13.** **Įrašyk sangrąžinius veiksmažodžius esamojo laiko forma.**

1. Retkarčiais mes ..... (laikytis) savo principų, nors ne visada jie yra teisingi. 2. Tėtis žino, kaip tu ..... (džiaugtis) šiuo laimėjimu. 3. Mokiniai patyliukais ..... (kalbėtis) apie naują mokytoją. 4. Mano sesė vis ..... (stebėtis), kad taip pamėgau skaityti knygas. 5. Kaip jūs ..... (naudotis) šiuo prietaisu? 6. Mano draugės ..... (teirautis), ar galės ateiti į svečius. 7. Metų laikai pernelyg greitai ..... (keistis). 8. Aš ..... (guostis), kad ši vasara bus geresnė nei praėjusi.

14.*** **Keliais sakiniais parašyk, kodėl Tu mokaisi lietuvių kalbos. Vartok esamąjį laiką.**

Aš mokausi lietuvių kalbos, nes .....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Būtasis kartinis laikas

15.** **Pabrauk veiksmažodžius ir iškelk jiems klausimus.**

Sakinys	Klausimas
1. Vakar sutikau seniai matytą draugą.	*Ką aš veikiau?*
2. Tomas visą dieną skaitė knygą.	
3. Vakar tu suvalgei visus pietus.	
4. Mano seneliai atvyko į svečius.	
5. Mes važiavome į miesto šventę.	

BŪTASIS KARTINIS LAIKAS (Ką veikė?)

Vienaskaita	**Aš**	nešiau, verčiau, sėdėjau, klausiau
	Tu	nešei, vertei, sėdėjai, klausei
	Jis, ji	nešė, vertė, sėdėjo, klausė

Daugiskaita	**Mes**	nešėme, vertėme, sėdėjome, klausėme
	Jūs	nešėte, vertėte, sėdėjote, klausėte
	Jie, jos	nešė, vertė, sėdėjo, klausė

1) Jeigu veiksmažodžio būtojo kartinio laiko 3 asmens galūnėje rašoma ***-o***, tai vienaskaitos 1 asmens galūnė bus ***-au***, 2 asmens galūnė – ***-ai***.

rad**au** ▶ rad**ai**
girdėj**au** ▶ girdėj**ai**
skaičiav**au** ▶ skaičiav**ai**

2) Jeigu veiksmažodžio būtojo kartinio laiko 3 asmens galūnėje rašoma ***-ė***, tai vienaskaitos 1 asmens galūnė bus ***-iau***, 2 asmens galūnė – ***-ei***.

sak**iau** ▶ sak**ei**
tar**iau** ▶ tar**ei**
mač**iau** ▶ mat**ei**

16.** **Įrašyk veiksmažodžių būtojo kartinio laiko galūnes.**

PRIEŠ DAUGELĮ METŲ

Ar kada (1) pagalvoj___, kaip mūsų protėviai (2) gyven___ čia prieš daugelį metų? Man (3) nedav___ ramybės ši mintis ilgą laiką. Net senelio aš (4) paklaus___: „Ar jie (5) turėj___ namus?“ Turbūt turėjo, bet tikrai ne tokius patogius, kokiuose mes (6) įsikūr___. Tada aš (7) svarsč___, iš ko jie (8) stat___ tuos namus. Plytų dar (9) nebuv___, todėl turbūt (10) naudoj___ medį. Žinoma, tais laikais daug darbo įrankių dar (11) neturėj___. Aš (12)

ėm___ įsivaizduoti, nuo ko (13) reikėj___ jiems pradėti. Pirmiausia (14) kirt___ medžius, juos (15) vež___ į namus, (16) džiovin___, tada tik (17) ruoš___ statyboms.

17.** **Pagal pavyzdį užpildyk šias schemas. Pasirink kiekvieno veiksmažodžio vieną formą ir parašyk po sakinį.**

Kurti ▶

Aš	
Tu	
Jis, ji	*kūrė*
Mes	
Jūs	
Jie, jos	

Šokti ▶

Aš	
Tu	
Jis, ji	*šoko*
Mes	
Jūs	
Jie, jos	

Jie kūrė šitą spektaklį. . . . . .

. . . . . .

. . . . . .

Giedoti ▶

Aš	
Tu	
Jis, ji	*giedojo*
Mes	
Jūs	
Jie, jos	

Piešti ▶

Aš	
Tu	
Jis, ji	*piešė*
Mes	
Jūs	
Jie, jos	

. . . . . .

. . . . . .

18.** **Įrašyk tinkamą žodžių formą.**

PENKTADIENIS MOKYKLOJE

Vakar mokykloje per pirmąją pamoką – matematiką – (1) *mokiausi* (mokytis) apskaičiuoti įvairių figūrų plotą. Istorijos pamokoje visa klasė (2) . . . . . (klausytis) apie Žalgirio mūšį. Per trečią ir ketvirtą pamokas mes (3) . . . . . (rašyti) rašinį „Mano geriausias draugas“. Per ilgąją pertrauką (4) . . . . . (skubėti) repetuoti šokių ir dainų. Po repeticijos buvo dailės pamoka. Niekada (5) . . . . . (nemokėti) gražiai piešti. Tačiau su malonumu to mokausi, o dailės mokytoja sako, kas man puikiai sekasi. Po visų pamokų vyko puikus renginys, kuriame mokyklos mokiniai (6) . . . . . (šokti) tautinius šokius ir (7) . . . . . (dainuoti) linksmas dainas, (8) . . . . . (deklamuoti) eiles ir (9) . . . . . (muzikuoti).

19.*** **Parašyk apie vieną savo dieną mokykloje. Ko mokeisi? Kas nutiko įdomaus tądien?**

Būtasis dažninis laikas

Būtasis dažninis laikas nuo būtojo kartinio laiko skiriasi tuo, kad veiksmas praeityje vyko dažnai ar keletą kartų, pvz., *nešė – nešdavo, pasakojo – pasakodavo, siūlė – siūlydavo*.

BŪTASIS DAŽNINIS LAIKAS (Ką veikdavo?)					
Vienaskaita	Aš	klausydavau, versdavau, sėdėdavau, nešdavau	Daugiskaita	Mes	klausydavome, versdavome, sėdėdavome, nešdavome
	Tu	klausydavai, versdavai, sėdėdavai, nešdavai		Jūs	klausydavote, versdavote, sėdėdavote, nešdavote
	Jis, ji	klausydavo, versdavo, sėdėdavo, nešdavo		Jie, jos	klausydavo, versdavo, sėdėdavo, nešdavo

20.* **Išrašyk visus būtojo kartinio laiko veiksmažodžius. Juos pakeisk būtojo dažninio laiko veiksmažodžiais.**

KNYGOS

Vakarais lijo, o dienomis kepino saulė. Niekaip negalėjau pasislėpti nuo pernelyg karšto ar drėgno oro. Man ėmė rodytis, kad vasara taip ir praeis – be didelių nuotykių. Todėl skaičiau knygas. Nešiau jas namo iš bibliotekos kaip pašėlęs. Nespėjau perskaityti vienos, o mano galvoje jau sukosi mintys apie kitą, dar įdomesnę. Tėvas retkarčiais užsimindavo, kad nieko nedirbu namuose. Bet aš dirbau. Gal kiek per mažai, nes visą likusį laiką skyriau knygoms. Atradau tokių pasaulių, kuriuose jaučiausi saugus.

Lijo ▶ lydavo, ...

21.** **Parašyk trumpą pasakojimą apie paskutines atostogas. Pavartok kuo daugiau būtojo dažninio laiko veiksmažodžių.**

Būsimasis laikas

Būsimasis laikas sudaromas iš bendraties su priesaga **-s-**:

laiky-**ti** + **-s-** + **-iu** = laiky**siu**
dainuo-**ti** + **-s-** + **-ime** = dainuo**sime**
kep-**ti** + **-s** = kep**s**

BŪSIMASIS LAIKAS (Ką veiks?)

Vienaskaita	**Aš**	nešiu, versiu, sėdėsiu, klausysiu	**Daugiskaita**	**Mes**	nešime, versime, sėdėsime, klausysime
	Tu	neši, versi, sėdėsi, klausysi		**Jūs**	nešite, versite, sėdėsite, klausysite
	Jis, ji	neš, vers, sėdės, klausys		**Jie, jos**	neš, vers, sėdės, klausys

22*. Sujunk sakinius.

1. Šiandien mes rašysime	deklamuoti eilėraštį.
2. Ji mokysis	dainuosite chore?
3. Aš kursiu pasaką	savo šeimą?
4. Ar jūs šiais metais	nesudėtingą diktantą.
5. Kaip tu pristatysi	apie žmogų ir vilką.

23. Pabrauk tinkamą formą.**

VAKARE

Šiandien vakare aš (1) **žiūrės / žiūrėsiu / žiūrėsime** lietuvišką animacinį filmą „Gustavo nuotykiai“. Žinoma, aš (2) **būsite / būsime / būsiu** ne vienas. (3) **Ateis / Ateisite / Ateisi** keli klasės draugai. Mama (4) **nupirksite / nupirks / nupirksiu** visokių gardumynų ir (5) **surengs / surengsite / surengsi** mums vaišes. Tėtis (6) **grįšite / grįšiu / grįš** vėlai vakare, todėl mes (7) **įsikursime / įsikursi / įsikurs** tėčio darbo kambaryje.

Aš dar turiu broliuką, kuriam netrukus (8) **sukaksi / sukaks / sukaksite** šešeri. Mes labai gerai sutariame, todėl jo paklausiau:

– Ar tu (9) **ateisi / ateisime / ateisiu** į mano kino vakarą?

Brolis džiaugsmingai atsakė:

– Taip, aš labai (10) **norės / norėsiu / norėsite** kartu žiūrėti filmą.

Jeigu veiksmažodžio kamienas baigiasi priebalse **ž**, ji suduslėja ir virsta priebalse **š**, o **z** virsta į **s**:

vež-**ti** + -**s**- + -**iu** = ve**š**i**u** zyz-**ti** + -**s**- + -**iu** = zy**s**i**u**
ūž-**ti** + -**s**- + -**ite** = ū**š**i**te** urgz-**ti** + -**s**- + -**ite** = urg**s**i**te**

Jeigu veiksmažodžio kamienas baigiasi **š** arba **s**, tai būsimajame laike jos ir išliks:

neš-**ti** + -**s**- + -**iu** = ne**š**i**u** skris-**ti** + -**s**- + -**iu** = skri**s**i**u**
riš-**ti** + -**s**- + -**ite** = ri**š**i**te** mes-**ti** + -**s**- + -**ite** = me**s**i**te**

24.** Įrašyk veiksmažodžių būsimojo laiko formas.

1. Per dailės pamoką mes . . . . . (piešti) peizažą. 2. Į kurią kalbą . . . . . (versti) šį tekstą? 3. Senele, ar man . . . . . (numegzti) šaliką? 4. Rytoj mes . . . . . (vežti) dekoracijas mokyklos spektakliui. 5. Septintokai . . . . . (papuošti) savo klasę artėjant didžiosioms metų šventėms. 6. Ar tau tėvai . . . . . (leisti) vakare išeiti į lauką? 7. Mažasis brolis . . . . . (zirzti), jeigu atimsiu jo mėgstamą žaislą. 8. Kada jūs . . . . . (grįžti) iš Molėtų?

Balsių kaita būsimojo laiko 3 asmenyje

ū, y ▸ u, i	**ū, y ▸ ū, y**
gyti ▸ gis	klysti ▸ klys
lyti ▸ lis	pūsti ▸ pūs
pūti ▸ pus	slysti ▸ slys
žūti ▸ žus	tūpti ▸ tūps

Išimtys: siūti ▸ siūs, vyti ▸ vys.

25.* Parašyk šių veiksmažodžių būsimojo laiko 3 asmenį.**

Bendratis	Būsimojo laiko 3 asmuo	Bendratis	Būsimojo laiko 3 asmuo
būti		grūsti	
ryti		rūgti	
griūti		pykti	

26.* Parašyk, ką rytoj po pamokų veiks vaikai. Vardus išskirk kableliais.**

Reikėjo sutvarkyti klasę, todėl visi mokiniai turėjo sugalvoti po vieną darbą sau ir kitam klasės draugui. Vaikai savo darbus surašė ant lentos.

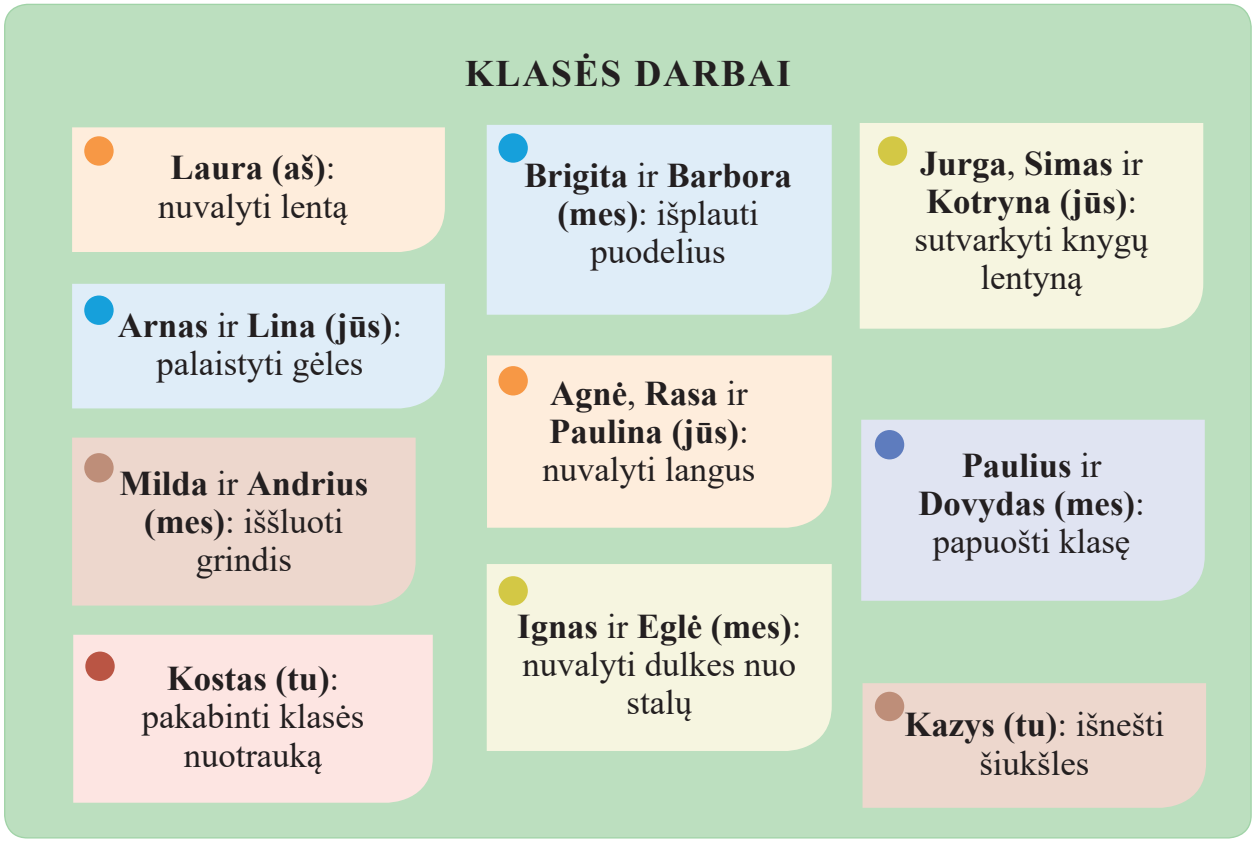

Aš, Laura, nuvalysiu lentą. . . . . . .

. . . . . .

. . . . . .

. . . . . .

. . . . . .

. . . . . .

. . . . . .

. . . . . .

Liepiamoji nuosaka

Ši nuosaka vartojama tada, kai ką nors liepiame, įsakome kitam asmeniui. Liepiamosios nuosakos 1 ir 2 asmuo sudaromi iš bendraties kamieno, pridedant priesagą **-k-** ir asmenų galūnes.

Vienaskaita		**Daugiskaita**	
Aš	–	**Mes**	bė**kime**, skaity**kime**, vaidin**kime**
Tu	bė**k**(i), skaity**k**(i), vaidin**k**(i)	**Jūs**	bė**kite**, skaity**kite**, vaidin**kite**

27.* **Įrašyk tinkamus liepiamosios nuosakos veiksmažodžius.**

pažaiskime, palaukite, nepamirškite, pasiimk, paskaityk, apsivilkite

1. Tik jūs ..... , kad šiandien Luko gimtadienis. 2. Vaikai, ... šiltas striukes. 3. Broli, ... dar vieną valandėlę. 4. Migle, ... švarką, nes lauke vėsu. 5. Pone, prisėskite ir ..... minutėlę. 6. Tėti, ... man prieš miegą.

Liepiamosios nuosakos 3 asmuo sudaromas prie esamojo laiko 3 asmens formos pridedant priešdėlį **te-** arba dalelytę **tegu**, **tegul**.

Vienaskaita		**Daugiskaita**	
Jis, ji	**te**bėga, **te**skaito, **te**vaidina, **tegu(l)** bėga, **tegu(l)** skaito, **tegu(l)** vaidina	**Jie, jos**	**te**bėga, **te**skaito, **te**vaidina, **tegu(l)** bėga, **tegu(l)** skaito, **tegu(l)** vaidina

28.** **Sudaryk darbų sąrašą, kuriuos turėtų padaryti sesė ar brolis, draugas ar draugė. Vartok liepiamąją nuosaką.**

Tariamoji nuosaka

Tariamosios nuosakos veiksmažodžiais išreiškiame galimą veiksmą.

Vienaskaita		Daugiskaita	
Aš	bėg**čiau**, skaity**čiau**, vaidin**čiau**	**Mes**	bėg**tu(mė)me**, skaity**tu(mė)me**, vaidin**tu(mė)me**
Tu	bėg**tum**, skai**tytum**, vaidin**tum**	**Jūs**	bėg**tumėte**, skaity**tumėte**, vaidin**tumėte**
Jis, ji	bėg**tų**, skaity**tų**, vaidin**tų**	**Jie, jos**	bėg**tų**, skaity**tų**, vaidin**tų**

Tariamosios nuosakos 3 asmenyje rašome **-ų** (pvz., *rašyt**ų***, *linkėt**ų***, *skraidyt**ų***).

29.** **Parašyk sakinių pabaigas.**

1. Jeigu būčiau suaugęs, aš . . . . . .
2. Jeigu turėtum augintinį, tu . . . . . .
3. Jeigu mama atsirastų negyvenamoje saloje, ji . . . . . .
4. Jeigu tėtis turėtų daugiau laiko, jis . . . . . .
5. Jeigu turėtume zoologijos sodą, mes . . . . . .
6. Jeigu mokėtumėte japonų kalbą, jūs . . . . . .
7. Jeigu vaikai galėtų veikti tai, ką nori, jie . . . . . .

Ką man reiškia tradicijos?

Žodyno užduotys

Mokomės žodžių, kurių prireiks kalbant apie tradicijas:

- **asmenų pavadinimai:** *audėjas, audėja; bitininkas, bitininkė; drožėjas, drožėja; kryždirbys, kryždirbė; piemuo; verpėjas, verpėja; žolininkas, žolininkė;*
- **švenčių pavadinimai:** *Joninės, Kazimierinės, Užgavėnės, Žolinės;*
- **kiti žodžiai, susiję su tradicijomis:** *ąžuolas, daina, duona, gintaras, kanklės, laužas, linas, medus, Morė, mugė, sutartinė, vainikas;*
- **žodžiai, reiškiantys veiksmus:** *austi, audžia, audė; deginti, degina, degino; drožti, drožia, drožė; ganyti, gano, ganė; kopinėti, kopinėja, kopinėjo; skambinti, skambina, skambino; verpti, verpia, verpė; žaliuoti, žaliuoja, žaliavo;*
- **žodžiai, reiškiantys ypatybes:** *didingas, didinga; kaitrus, kaitri; kūrybiškas, kūrybiška; melodingas, melodinga; senovinis, senovinė; skalsus, skalsi; skambus, skambi; talentingas, talentinga.*

1.* **Remdamasis žodynu, sudaryk žodžių junginius.**

KOKS? + KAS?	KAS? + KĄ VEIKIA?
Saldus medus, ...	*Kryždirbys drožia*, ...
. . . . .	. . . . .
. . . . .	. . . . .
. . . . .	. . . . .
. . . . .	. . . . .
. . . . .	. . . . .
. . . . .	. . . . .
. . . . .	. . . . .
. . . . .	. . . . .
. . . . .	. . . . .
. . . . .	. . . . .

2.** **Sugalvok po sakinį su 1.* užduotyje sudarytais žodžių junginiais.**

Kryždirbys drožia kryžių.

3.*** **Išsirink 5 žodžius, esančius temos žodyne, kurie Tau yra / atrodo svarbūs. Paaiškink, kodėl.**

Joninės. Joninės man yra svarbios todėl, kad mano senelis yra Jonas. Su šeima Jonines švenčiame Lietuvoje.

4.* Pasidomėk šventėmis, kurios minimos Lietuvoje. Užpildyk lentelę.**

Šventės pavadinimas	Šventės data	Šventės tikslas	Šventės apeigos	Svarbiausi šventės akcentai

Lavinu vaizdingą kalbą: deminutyvai

Deminutyvais vadinami maloniniai arba mažybiniai žodžiai. Su šiais maloniniais žodžiais dažnai susiduriame savo kasdienėje kalboje, nors turbūt to kartais nepastebime. Juos vartojame kreipdamiesi į asmenį ar gyvūną arba norėdami kuo švelniau pavadinti kokį nors daiktą ar nusakyti jo mažumą, menkumą, pavyzdžiui, *mama* ▶ *mamytė, mamukė, mamutė, mamelė, mamyčiukė; brolis* ▶ *brolelis, broliukas, brolužis, brolužėlis, brolytis* ir pan. Daugiausia deminutyvų yra lietuvių liaudies kūryboje, t. y. pasakose, sakmėse, dainose ir smulkiojoje tautosakoje.

5.* **Perskaityk sakinius. Pabrauk deminutyvus. Pažymėk, ką reiškia pabraukti deminutyvai.**

Sakinys	Švelnumas	Mažumas, menkumas
1. Anūkas iš senelio paėmė puodynę medaus.	+	
2. Šunytis tyliai amsėjo ant svečio.		
3. Motule, pasek man pasaką.		
4. Pučia švelnus ir gaivus vėjelis.		
5. Mano broliukui sukako treji metai.		
6. Pavasarį sode baltai pražydo obelaitės.		

Daugiausia mažybinių maloninių žodžių padaroma su priesagomis ***-el-***, ***-ėl-***, pavyzdžiui, *bern**el**is, merg**el**ė*, *akmen**ėl**is, gyvenim**ėl**is*.

Priesagą ***-el-*** pridedame prie dviskiemenių žodžių, pavyzdžiui, *se-sė* ▶ *ses**el**ė*, *tė-vas* ▶ *tėv**el**is*. O priesagą ***-ėl-*** pridedame prie daugiaskiemenių žodžių, pavyzdžiui, *gy-ve-ni-mas* ▶ *gyvenim**ėl**is*, *ą-žuo-las* ▶ *ąžuol**ėl**is*.

6.* **Perskaityk pasakos ištrauką. Apskliaustus žodžius parašyk mažybine forma.**

Gyveno (1) . . . . . (tėvas) ir (2) . . . . . (mama), turėjo sūnų ir dukterį. Sūnus buvo vardu (3) . . . . . (Jonas), o duktė – (4) . . . . . (Elena). Tėvelis mirdamas sakė:

– Elena, (5) . . . . . (duktė), nenuskriausk (6) . . . . . (brolis) Joniuko, – ir mirė.

Joniukas ir Elenėlė išėjo iš namų. Eina (7) . . . . . (kelias) – Joniukas įsinorėjo gerti. Rado jis arklio pėdelį, sako:

– Elena, (8) . . . . . (sesė), aš gersiu!

– Joniuk, broliuk, negerk, nes pavirsi (9) . . . . . (arklys)!

Negėrė. Jie vėl eina. Rado Joniukas jaučio pėdelį, sako:

– Aš gersiu!

– Joniuk, broliuk, negerk, nes pavirsi (10) . . . . . (jautis)!

Vėl jie ėjo keliu. Ėjo, ėjo, rado (11) . . . . . (avinas) pėdelį. Joniukas ėmė ir atsigėrė – tuoj jis pavirto aviniuku: aukso (12) . . . . . (ragai), šilkų vilnelės.

Pagal lietuvių liaudies pasaką „Joniukas ir Elenėlė“

Gramatikos užduotys

7.* **Suskirstyk žodžius į tris grupes.**

juoktis, gailus, jausmas, drįsti, šilti, meilus, gailestis, drąsa, jausmingas, šiltas, mylėti, šiluma, gailėti, drąsus, juokas, meilė, juokingas, jausti

KĄ VEIKTI?	KAS?	KOKS? KOKIA?

Žodžius, kurie žymi daikto ypatybę ir atsako į klausimus ***koks? kokia? kuris? kuri?***, vadiname **būdvardžiais**.

Būdvardžiai gali reikšti skonį (*saldus, sūrus*), spalvą (*baltas, žalias*), formą (*apvalus, kvadratinis*), medžiagą, iš kurios daiktas yra padarytas (*medinis, gintarinis*), išorines ypatybes (*gražus, žemas*), vidines ypatybes (*geras, liūdnas*) ir įvairias kitas ypatybes (*sunkus, turtingas*).

8.* **Pateiktus daiktavardžius apibūdink keliais būdvardžiais pagal nurodytas ypatybes.**

1. Žmogus (*pagal išorines ir vidines ypatybes*) . . . . . .
2. Laikraštis (*pagal formą, medžiagą*) . . . . . .
3. Karoliai (*pagal formą, spalvą, medžiagą*) . . . . . .
4. Duona (*pagal skonį, spalvą, formą*) . . . . . .

9.** **Perskaityk sakinius. Pabrauk būdvardžius. Nuspalvink žodžius, kuriuos apibūdina būdvardžiai.**

1. Reikėtų paklausyti išmintingo žmogaus patarimų.
2. Medinėje skrynioje buvo sudėti močiutės jaunystės drabužiai.
3. Vaikinas kilstelėjo juodus plaukus ir plačiai nusišypsojo.
4. Namuose pamiršau sportinę aprangą, todėl neisiu į krepšinio treniruotę.
5. Jos pintinėje buvo raudonų žemuogių.

10. Perskaityk tekstą. Sugalvok ir įrašyk būdvardžius, kurie apibūdintų teksto veikėjus.**

SAULĖ, MĖNULIS IR ŽEMĖ

Gyveno danguje (1) . . . . . Saulė ir (2) . . . . . Mėnulis. Jie turėjo dukrelę Žemę, kurią labai mylėjo.

Kartą (3) . . . . . tėvai susipyko. Tada Saulė nutarė, kad ji viena saugos Žemę. Bet Mėnulis nesutiko ir padavė ją į teismą. (4) . . . . . teisėjas Perkūnas bylą išsprendė šitaip: Saulė, kaip motina, Žemelę saugos dieną, o Mėnulis tėvelis naktį; jam dar padės jo (5) . . . . . seselės Žvaigždės.

Nuo to laiko (6) . . . . . saulė šviečia tik dieną, o (7) . . . . . mėnulis ir (8) . . . . . žvaigždės – tik naktį.

(*Kaip atsirado žemė*, 1986)

Būdvardžiai kaitomi **giminėmis, skaičiais, linksniais**. Būdvardis derinamas su daiktavardžiu gimine, skaičiumi, linksniu. Pavyzdžiui, *drąsus vyras, drąsi moteris, drąsūs vaikai*.

11.* Sudaryk žodžių junginius, kuriuose būdvardis ir daiktavardis būtų suderinti gimine, skaičiumi, linksniu.

skalsi	**audėja**
saldus	**duona**
senas	**kanklės**
didelė	**medus**
skambi	**kryždirbys**
svarbi	**laužas**
medinės	**šventė**
kaitrus	**mugė**
darbšti	**daina**

Būdvardžio vienaskaitos vardininkas		Būdvardžio daugiskaitos vardininkas	
vyr. g., mot. g.		vyr. g., mot. g.	
-as, -a	*geras, gera*	*-i, -os*	*geri, geros*
-ias, -ia	*žalias, žalia*	*-i, -ios*	*žali, žalios*
-us, -i	*gražus, graži*	*-ūs, -ios*	*gražūs, gražios*
-is, -ė	*geležinis, geležinė*	*-iai, -ės*	*geležiniai, geležinės*

12.* **Suskirstyk būdvardžius pagal giminę.**

Būdvardžiai gali būti ne tik vyriškosios ir moteriškosios, bet ir **bevardės** giminės. Bevardės giminės būdvardžiai yra nelinksniuojami ir nederinami su daiktavardžiu gimine, skaičiumi, linksniu. Pavyzdžiui, *Gera tave čia sutikti. Šiandien lauke vėsu.*

13.* **Įrašyk praleistus žodžius.**

džiugu
gera
gilu
liūdna
sunku
vėsu

1. . . . . patikėti, kad jis taip galėjo pasielgti.
2. . . . . man leisti laiką jūsų draugijoje.
3. . . . . , kad negalėjome susitikti.
4. Labai . . . . . girdėti tokią gerą naujieną.
5. Būk atsargus – šioje upėje . . . . . .
6. Lauke . . . . . , todėl apsirenk šilčiau.

Nelyginamasis laipsnis	Aukštesnysis laipsnis	Aukščiausiasis laipsnis
drąsus, garsus, geras, juodas	drąsesnis, garsesnis, geresnis, juodesnis	drąsiausias, garsiausias, geriausias, juodžiausias
drąsi, garsi, gera, juoda	drąsesnė, garsesnė, geresnė, juodesnė	drąsiausia, garsiausia, geriausia, juodžiausia

14.** **Pasidomėk nurodytais Lietuvos geografiniais objektais. Parašyk apie juos po sakinį pavartodamas aukščiausiojo laipsnio būdvardį.**

1. Vilnius – *didž**iaus**ias Lietuvos miestas.*
2. Stelmužės ąžuolas – . . . . . .
3. Nemunas – . . . . . .
4. Aukštojas – . . . . . .
5. Tauragnas – . . . . . .
6. Barstyčių akmuo – . . . . . .

15.*** **Parašyk žodžius nurodyta forma.**

*Aukšt**esn**ysis laipsnis*

1. Šįkart išsirinkau . . . . . (įdomus) filmą. 2. Man patinka . . . . . (tamsus) spalvos. 3. Ši diena kur kas . . . . . (vėsus) nei vakar. 4. Klasės draugai nubėgo . . . . . (ilgas) keliu.

*Aukšč**iausias laipsnis***

1. Tai buvo . . . . . (šaunus) istorijos pamoka. 2. . . . . (Trumpas) metų naktį ieškojome paparčio žiedo. 3. Šios vasaros atostogos buvo . . . . . (geras). 4. Prisiminiau pačią . . . . . (juokingas) lietuvių liaudies pasaką.

Būdvardžiai kaip ir daiktavardžiai yra linksniuojami.

1 linksniuotė

Vienaskaita		Daugiskaita	
V. kas?	ger**as**, žal**ias**, dideli**s**, molini**s**	V. kas?	ger**i**, žal**i**, dideli, molini**ai**
K. ko?	ger**o**, žali**o**, dideli**o**, molini**o**	K. ko?	ger**ų**, žali**ų**, dideli**ų**, molini**ų**
N. kam?	ger**am**, žali**am**, dideli**am**, molini**am**	N. kam?	ger**iems**, žali**ems**, dideli**ems**, molini**ams**
G. ką?	ger**ą**, žali**ą**, dideli, molin**į**	G. ką?	ger**us**, žali**us**, dideli**us**, molini**us**
Įn. kuo?	ger**u**, žali**u**, dideli**u**, molini**u**	Įn. kuo?	ger**ais**, žali**ais**, dideli**ais**, molini**ais**
Vt. kur? kame?	ger**ame**, žali**ame**, dideli**ame**, molini**ame**	Vt. kur? kame?	ger**uose**, žali**uose**, dideli**uose**, molini**uose**

16. Parašyk būdvardžius nurodytu skaičiumi ir linksniu.**

1. Linksmas ▶ *linksmą* (vns. G. ką?).
2. Didingas ▶ . . . . . (vns. N. kam?).
3. Stiklinis ▶ . . . . . (vns. Vt. kur? kame?).
4. Medinis ▶ . . . . . (dgs. N. kam?).
5. Protingesnis ▶ . . . . . (dgs. Įn. kuo?).

17. Parašyk nurodytų būdvardžių vienaskaitos galininko ir daugiskaitos kilminin-ko linksnius. Galūnes nuspalvink.**

	vns. G. ką?	dgs. K. ko?
mažas	*mažą*	*mažų*
alkanas		
senovinis		
kurčias		
kairys		

2 linksniuotė

Vienaskaita		Daugiskaita	
V. kas?	gražus	V. kas?	gražūs
K. ko?	gražaus	K. ko?	gražių
N. kam?	gražiam	N. kam?	gražiems
G. ką?	gražų	G. ką?	gražius
Įn. kuo?	gražiu	Įn. kuo?	gražiais
Vt. kur? kame?	gražiame	Vt. kur? kame?	gražiuose

18. Išlinksniuok žodžių junginį.**

Vienaskaita		Daugiskaita	
V. kas?	*narsus sūnus*	V. kas?	
K. ko?		K. ko?	
N. kam?		N. kam?	
G. ką?		G. ką?	
Įn. kuo?		Įn. kuo?	
Vt. kur? kame?		Vt. kur? kame?	
Š. –		Š. –	

Vyriškosios giminės būdvardžių vienaskaitos naudininko galūnė visada yra ***-(i)am***. Pavyzdžiui, *moliniam, žaliam, dideliam, gražiam*.

19. Žodžių junginius parašyk nurodytu skaičiumi ir linksniu.**

	N. kam? (vns.)	K. ko? (dgs.)
tvirtas vyras	*tvirtam vyrui*	*tvirtų vyrų*
laimingas berniukas		
niūrus vakaras		
didelis pastatas		
medinis šaukštas		

3 linksniuotė

Vienaskaita		Daugiskaita	
V. kas?	gera, žalia, graži	V. kas?	geros, žalios, gražios
K. ko?	geros, žalios, gražios	K. ko?	gerų, žalių, gražių
N. kam?	gerai, žaliai, gražiai	N. kam?	geroms, žalioms, gražioms
G. ką?	gerą, žalią, gražią	G. ką?	geras, žalias, gražias
Įn. kuo?	gera, žalia, gražia	Įn. kuo?	geromis, žaliomis, gražiomis
Vt. kur? kame?	geroje, žalioje, gražioje	Vt. kur? kame?	gerose, žaliose, gražiose

20.* Nurodyk žodžių junginių linksnį ir parašyk daugiskaitos formą.

1. Drąsi mintis (vardininkas) – drąsios mintys.
2. Su šaunia mergina (. . . . .) – Su . . . . . .
3. Saldžią vyšnią (. . . . .) – . . . . . .
4. Pilnoje salėje (. . . . .) – . . . . . .
5. Gili upė (. . . . .) – . . . . . .
6. Margai suknelei (. . . . .) – . . . . . .

21. Parink tinkamą galūnę moteriškosios giminės būdvardžiams.**

(kur?) laiming-	-oje -e -yje	*(kam?)* rūgšč-	-ei -o -iai	*(ką?)* nars-	-ę -į -ią
(kas?) artim-	-a -ę -į	*(ką?)* gudr-	-is -es -ias	*(kuo?)* balt-	-e -omis -iai

4 linksniuotė

Vienaskaita		Daugiskaita	
V. kas?	didel**ė**, molin**ė**	V. kas?	didel**ės**, molin**ės**
K. ko?	didel**ės**, molin**ės**	K. ko?	didel**ių**, molin**ių**
N. kam?	didel**ei**, molin**ei**	N. kam?	didel**ėms**, molin**ėms**
G. ką?	didel**ę**, molin**ę**	G. ką?	didel**es**, molin**es**
Įn. kuo?	didel**e**, molin**e**	Įn. kuo?	didel**ėmis**, molin**ėmis**
Vt. kur? kame?	didel**ėje**, molin**ėje**	Vt. kur? kame?	didel**ėse**, molin**ėse**

22. Užpildyk lentelę.**

Vienaskaita		Daugiskaita	
V. kas?	gintarinė sagė		
K. ko?	gintarinės sagės		
		N. kam?	gintarinėms sagėms
		Įn. kuo?	gintarinėmis sagėmis
Vt. kur? kame?	gintarinėje sagėje		

23. Parašyk būdvardį, suderintą su daiktavardžiu gimine, skaičiumi, linksniu.**

1. *Sraunioje* *upėje.*
2. ..... mokinė.
3. ..... gatvėje.
4. ..... gėlių.
5. ..... šeimos.
6. ..... sesei.
7. ..... draugių.
8. ..... pamokas.

24.* Įrašyk moteriškosios giminės būdvardžių vienaskaitos naudininko galūnes.**

1. *Jauna – jaunai,* didelė – . . . . . , šauni – . . . . . .

2. Maža – . . . . . , sidabrinė – . . . . . , žalia – . . . . . .

3. Sunki – . . . . . , medinė – . . . . . , protinga – . . . . . .

4. Tvirta – . . . . . , popierinė – . . . . . , mandagi – . . . . . .

5. Aiški – . . . . . , sąžininga – . . . . . , paskutinė – . . . . . .

25.* Pabrauk tinkamą formą.**

PAŠTO ŽENKLŲ ALBUMAS

Pamenu, kai mudu su broliu vienas vasaros atostogas leidome (1) **triukšminguose / triukšmingame / triukšmingoje** Vilniaus mieste. Pirmas dienas, kai tik atvykome pas senelius, nebuvo kas veikti: (2) **senų / seni / senos** draugai buvo išvykę atostogauti į kitas šalis, o (3) **naujų / naujiems / naujuose** draugų nepavyko susirasti. Todėl (4) **ištisos / ištisas / ištisose** dienas su broliu slampinėdavome po namus, negalėdami rasti (5) **įdomios / įdomių / įdomiems** veiklos.

Tačiau netikėtai aptikome (6) **seną / sename / seni**, (7) **didelio / didelį / dideliuose** senelio pašto ženklų albumą. Pradėjome jį vartyti ir negalėjome atsistebėti, kiek daug senelis yra sukaupęs (8) **įvairiems / įvairių / įvairi** pašto ženklų.

Kiek vėliau senelis papasakojo, kad šį albumą kūrė kartu su mūsų tėčiu, kai jis dar buvo (9) **mažo / mažų / mažas**.

Ką man reiškia Lietuvos pasiekimai?

Žodyno užduotys

Mokomės žodžių, kurių prireiks kalbant apie sportą:

- **sporto šakų pavadinimai:** *beisbolas, bėgimas, biliardas, boulingas, dažasvydis, futbolas, gimnastika, golfas, irklavimas, krepšinis, ledo ritulys, plaukimas, rankinis, slidinėjimas, tenisas, tinklinis;*
- **asmenų pavadinimai:** *bėgikas, bėgikė; dviratininkas, dviratininkė; futbolininkas, futbolininkė; krepšininkas, krepšininkė; plaukikas, plaukikė; tenisininkas, tenisininkė; tinklininkas, tinklininkė; treneris, trenerė; varžovas, varžovė; žaidėjas, žaidėja;*
- **žodžiai, reiškiantys veiksmą:** *dalyvauti, dalyvauja, dalyvavo; (pra)laimėti, (pra)laimi, (pra)laimėjo; lankyti, lanko, lankė; mėgti, mėgsta, mėgo; (pa)tikti, (pa)tinka, (pa)tiko; plaukti, plaukia, plaukė; sportuoti, sportuoja, sportavo; žaisti, žaidžia, žaidė;*
- **žodžiai, susiję su sportu:** *baseinas, komanda, sportas, sporto klubas, sporto šaka, stadionas, rungtynės, treniruotė, varžybos, žaidynės.*

1.* **Užpildyk informaciją apie du pasirinktus Lietuvos sportininkus.**

Vardas, pavardė	
Sporto šaka	
Sporto šakos atstovas	
Svarbūs laimėjimai	
Fiziniai duomenys	
Komanda, kurioje žaidžia	
Kita svarbi informacija	

Vardas, pavardė	
Sporto šaka	
Sporto šakos atstovas	
Svarbūs laimėjimai	
Fiziniai duomenys	
Komanda, kurioje žaidžia	
Kita svarbi informacija	

2.** **Remdamasis užpildyta lentele klasės draugams pristatyk vieną sportininką.**

3.** **Įrašyk praleistus žodžius.**

atletikos, irkluotojai, krepšininkai, medalininkų, medalį, metikai, penkiakovės, plaukimo, sportininkai, treniruotę, žaidynėse

– Ar žinote, kiek Lietuvos atstovai yra laimėję medalių olimpinėse (1)..... ? – paklausė tėtis veždamas mus į teniso (2)..... . Pradėjome su broliu spėlioti: 10, 20, 30… Kol galiausiai tėtis mums išdavė teisingą atsakymą.

Po Lietuvos Nepriklausomybės atkūrimo mūsų (3)..... yra dalyvavę šešeriose vasaros ir septyneriose žiemos olimpinėse žaidynėse. Lietuviai yra iškovoję net dvidešimt vieną (4)..... : 6 aukso, 5 sidabro ir 10 bronzos.

Pasirodo, medalius yra laimėję Lietuvos (5)..... , (6)..... , lengvosios (7)..... atstovai, šiuolaikinės (8)..... atstovai, disko (9)..... ir kiti.

Tėtis atsiminė ir išvardijo dalį (10)..... : Virgilijus Alekna, Diana Žiliūtė, Daina Gudzinevičiūtė, Austra Skujytė, Laura Asadauskaitė, Jevgenijus Šuklinas, Rūta Meilutytė. Iš visų išvardytų medalininkų daugiausiai žinojau apie Rūtą

Meilutytę. Turbūt todėl, kad ji įspūdingai pasirodė paskutinėse olimpinėse žaidynėse ir todėl, kad būdama penkiolikos metų iškovojo pirmąjį ir savo, ir Nepriklausomos Lietuvos (11) . . . . . medalį.

4.* Perskaityk sporto šakų, žaidimų aprašymus. Parašyk sporto šakos ar žaidimo pavadinimą.**

Šis žaidimas yra komandinis. Žaidžiamas ant ledu padengtos aikštelės. Žaidimo esmė – čiuožykloje dvi komandos stengiasi lazdomis įmušti ritulį į viena kitos vartus.

. . . . . .

Šios sporto šakos tikslas – kuo greičiau įveikti nurodytą atstumą vandenyje tam tikru būdu.

. . . . . .

Tai komandinis sporto žaidimas. Kiekvienoje komandoje yra po 10 aikštės žaidėjų ir po 1 vartininką. Žaisti galima visomis kūno dalimis, tik ne rankomis.

. . . . . .

Šis žaidimas žaidžiamas 30–80 hektarų lauke, kuriame yra 9 arba 18 duobučių. Į jas reikia įridenti kamuoliuką.

. . . . . .

Šį žaidimą galima žaisti 2 arba 4 žaidėjams. Žaidžiant stengiamasi atmušti kamuoliuką taip, kad priešininkas jo negalėtų atmušti. Žaidimo metu naudojamasi kamuoliuku ir rakete.

. . . . . .

Lavinu vaizdingą kalbą: ištiktukai

Lietuvių kalba yra turtinga **ištiktukų**, kurių vartojimas mūsų kalbą daro puošnesnę, vaizdingesnę. Pavyzdžiui, vartodami ištiktukus galime nusakyti skirtingą ėjimą: *Girdžiu, kažkas prie durų šlep, šlep šlep. Berniukas per kiemą tip, tip, tip. Tėvas kabaldai kabaldai per gatvę.*

5.* **Perskaityk sakinius. Parašyk, koks ir kaip atliekamas veiksmas yra nusakomas ištiktuku.**

1. Varžybų dalyviai išgirdę švilpuko garsą tik **šiū** per stadioną.	*Greitas bėgimas.*
2. Tik **šmurkšt** į vandenį ir jau kitame baseino gale.	. . . . .
3. Paskutinis bėgikas **paklibikšt paklibikšt** iki finišo.	. . . . .
4. Per paskutines rungtynių sekundes krepšininkas kamuolį tik **švyst** – trys taškai.	. . . . .
5. Pralaimėtojai **šliūžt šliūžt** iš stadiono nuleidę galvas.	. . . . .

6.** **Įrašyk tinkamus ištiktukus.**

RYTINĖ NESĖKMĖ

Aušo nuostabus rytas. Už lango girdėjau (1) . . . . . vyturio giesmę. Tik staiga (2) . . . . . mano žadintuvas. Aš (3) . . . . . iš lovos ir (4) . . . . . iš kambario, tada (5) . . . . . laiptais žemyn... Tik staiga (6) . . . . . nuo paskutinio laiptelio. Už nugaros girdžiu brolio juoką – jis nuo pat pradžių stebėjo mano nesėkmę.

Ištiktukų bankas

čirrrrrrr
čyru vyru
keberiokšt
lapatai lapatai
strykt
šuldu buldu

7.*** **Sukurk pasakojimą apie kokias nors varžybas. Norėdamas vaizdingai nusakyti veiksmus, vartok kuo daugiau ištiktukų.**

Gramatikos užduotys

8.* **Užpildyk lentelę.**

Sakinys	Teigiama	Skatinama	Klausiama
1. Jonai, ar tu žaidi krepšinį?			+
2. Su draugais susitikome prie mokyklos.			
3. Žiūrėk, koks žavus saulėlydis!			
4. Kada vyks plaukimo varžybos?			
5. Būkite geri, palaukite, sustokite!			
6. Rytoj važiuosiu į Kauną.			

9.** **Pakeisk sakinius taip, kad išreikštumei teigimą, skatinimą arba klausimą.**

1. Rytoj dalyvausime futbolo rungtynėse. ▶ *Ar rytoj dalyvausime futbolo rungtynėse?* arba *Rytoj dalyvaukime futbolo rungtynėse!*

2. Varžovai pralaimėjo rungtynes! ▶ . . . . . .

. . . . . .

3. Ar jūs patekote į finalą? ▶ . . . . . .

. . . . . .

4. Aš iš draugų atplaukiau pirmas. ▶ . . . . . .

. . . . . .

5. Ar tau patinka sportuoti? ▶ . . . . . .

. . . . . .

6. Jis matė krepšininką Arvydą Sabonį! ▶ . . . . . .

. . . . . .

10.** **Iš atskirų žodžių sudėk sakinius.**

1. iš, Mes, rungtynės, Kaunas, atvykti, futbolas, į . . . . . .

. . . . . .

2. pirma, čempionatas, Šokėjai, užimti, vieta, Lietuva . . . . . .

. . . . . .

3. sportininkai, šuolininkai, Stadionas, šaudytojai, būti, pilnas, bėgikai . . . . . .

. . . . . .

4. trečiadienį, treniruotė, Kiekvienas, vykti, plaukimas . . . . . .

. . . . . .

5. laukti, kurioms, itin, Nekantriai, varžybos, ruoštis, bėgimas, intensyviai . . . . . .

. . . . . .

11.* Sudaryk sakinius. Sujunk klausiamąjį žodį su tinkama sakinio pabaiga.

Kokiu...	...pasiekimais Jūs galite džiaugtis?
Kaip...	...yra baseinas?
Kas...	...rasti Sporto gatvę?
Kada...	...rezultatu jie laimėjo?
Kokiais...	...pametė kamuolį?
Kur...	...eisime žaisti teniso?

12.* Įrašyk tinkamus klausiamuosius žodžius.

1. . . . . rytoj sportuosime? Lauko baseine.
2. . . . . paimti į kelionę? Vandens.
3. . . . . ruošiesi egzaminui? Daug skaitau ir kartojuosi.
4. . . . . nori miego? Ne, visai nenoriu.
5. . . . . vakar žiūrėjo krepšinio varžybas? Linas ir Simonas.
6. . . . . dabar valandų? Devynios.

13. Papildyk sakinius žodžiais, kurie atsakytų į nurodytus klausimus.**

1. (*Kaip?*) . . . . . reikia ruoštis varžyboms.
2. (*Kieno?*) . . . . . krepšinio komanda vakar (*ką veikė?*) . . . . . rungtynes.
3. Visada (*ką veikiu?*) . . . . . už Lietuvos krepšinio rinktinę per olimpines žaidynes.
4. Žinau, kad kažkada (*kas?*) . . . . . buvo (*koks?*) . . . . . komandos narys.

14.* Parašyk sakinius pagal schemas.**

Koks?	Kas?	Kaip?	Ką veikė?	Ką?

Kas?	Ką veikiau?	*kad*	Kas?	Ką veikei?	Ką?

Kieno?	Kokia?	Kas?	Kaip?	Ką veikia?	Ką veikti?

Kas?	Su kuo?	Kada?	Kur?	Ką veiks?	Ką?

15.* Sudėk rišlų tekstą iš supainiotų sakinių. Parašyk tekstui pavadinimą.**

~~Prie namo augo ąžuolas.~~ Tačiau lašinius mėgo ne tik paukšteliai, bet ir katinai. Moteris su sūnumis dažnai į ją priberdavo grūdų, įdėdavo gabalėlį lašinių. Katinams nusibosdavo ilgai laukti grobio, todėl kiek patupėję nusliūkindavo savais reikalais. Ant vienos jo šakos buvo pakabinta nedidelė lesyklėlė. Mažieji sparnuočiai, pastebėję pavojų, imdavo garsiai čirkšti ir sukti ratus. Šios gėrybės buvo nešamos paukšteliams, kurie čia žiemodavo. Todėl paukšteliai turėjo būti itin atsargūs.

. . . . . .

Prie namo augo ąžuolas. . . . . . .

. . . . . .

. . . . . .

. . . . . .

. . . . . .

. . . . . .

. . . . . .

. . . . . .

. . . . . .

. . . . . .

. . . . . .

. . . . . .

. . . . . .

Skyrybos ženklus rašome:

- tašką, klaustuką, šauktuką, daugtaškį rašome sakinio gale;
- kablelį rašome prieš žodžius: *o, bet, tačiau, nes, kad, jei, jog* ir kt.

16. Sudėk reikiamus skyrybos ženklus.**

Skyrybos ženklai

. , ? ! ...

Šiandien per televizorių stebėjome labai svarbias krepšinio rungtynes Žaidė dvi pagrindinės Lietuvos komandos: Kauno „Žalgiris“ ir Vilniaus „Lietuvos rytas“ Mes su tėčiu palaikome ir visada sergame už „Žalgirį“ o mano vyresnysis brolis už „Lietuvos rytą“ Kai stebime šių dviejų komandų kovą, namuose būna nemažai įtampos

Per šias rungtynes kelių taškų persvara laimėjo „Lietuvos rytas“ Tėtis juokiasi jog šį kartą nugalėjo brolis tačiau kitą kartą labiau pasiseks mums Galiausiai visi trys sutariame kad rungtynės buvo puikios

Literatūros sąrašas

Gyvasis vanduo: lietuvių liaudies stebuklinės pasakos, 1989. Sudarytoja Bronislava Kerbelytė. Vilnius: Vyturys.

Kaip atsirado žemė, 1986. Sudarytojas Norbertas Vėlius. Vilnius: Vaga.

Laiškai iš Lietuvos. Literatūrinių tekstų knyga, 2015. Vilnius: UPC.